

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2. Z. von page - f. 12

ՀԱՅԿ

ԷՆԵԻԴ

891-99

Հ-22

891.99
Հ-22

Մշակ - ի հոգաբարձուքով

ՎՋ18

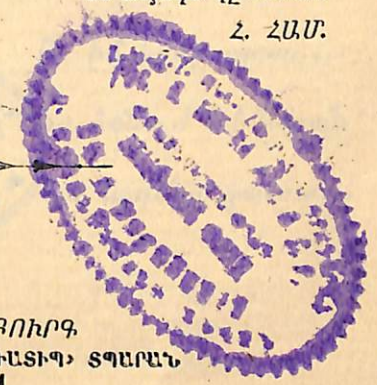
PA
19 NOV 2011
2151

Հ. ՀԱՄԱՐՁՈՒՄԵԱՆ.

ԱՆՀՈՒՆԻ ԷԶԵՐՈՒՄ

Ես հպարտ եմ անհուն
Ես անյաղժ կը մնամ...
Հ. ՀԱՄ.

Ս.-ՊԵՏԵՐՐՈՒՐԳ
'ԳՈՒՇԿԻՆԵԱՆ ԱՐԱԿԱՏՈՒԳ' ՏԳԱՐԱՆ
1904

3 1 MAY 2013

37576

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 5 Ноября 1903 года.

111
39

„Пушкинская Скоропечатня“, Лештуковъ 4.

Չ Օ Ն

Երկնքի Թագունի
Հողուպէս կայծակին
Ես ձօնում եմ երգեր,
Երգերն այս վշտածին...
Իմ հոգին էլ կայծակ,
Ու իմ երգը որոտ...
Ես ձօնում եմ նորան
Այս երգերը ցաւոտ...

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Ինձնից երգ ես ուզում, երգ խնդուն, վառվռուն,
Բայց ես ինչը երգեմ քեզ համար...
Ես ծնուած եմ հեռու, ու անմէր, ու անտուն,
Սուգ մըուր եմ ըմպել անդադար...
Կրծքիս տակ ես սնել եմ ըղձեր ու տենչանք,
Իսկ ձեռիս ունեցել թուլութիւն...
Ինձ օտար է եղել աշխարհի միշտ բերկրանք,
Ինձ նեղել է յաճախ գերութիւն...
Եւ ամեն մի հնչիւն լարերիս տխրամած
Միշտ անձուկ ու վշտոտ է երգում...
Ախ, եղբայր, տես, չորս կողմն է դաժան, մոայլուած,
Ողջ աշխարհն է ողբում ու սգում...
Տես, պայթում է որոտ, որոտի յետևից,
Եւ որքան են թօշնում ծաղիկներ...
Օ՛, որքան վառ յոյսեր ու տենչանք բերկրալից
Սին-խոնաւ գերեզման են մտել...
Ի՞նչ երգեմ ես խնդուն, քնարով իմ ախուր,
Երբ որ վիշտն է հսկայ, և անհուն են ցաւեր...
Ի՞նչ երգեմ ես ուրախ, երբ աշխարհը հանուր
Այդքան պարզ է սգում օր-գիշեր...

II.

Այն հաւքեր, որ աշնան
Չուեցին մեզանից,
Խիտ-խմբով ու ծիւ-ծիւ
Երևում են նորից:
Բոյր-համբոյր ծաղիկներ,
Որ անշան թօշնեցին,
Ոսկեցօղ—ժպտաւուն
Փէլփլում են կրկին...
Ես յոյսով եմ առ միշտ,
Որ կը գայ սուրբ գարուն,
Հայրենիք, կանցանէ—
Քո ամօթ—գերութիւն...
Մեծատունը անմիտ
Թող հաստատ գիտենայ,
Որ խղճուկն էլ մի օր
Վառ գարուն կը տեսնայ...
Կը վերցնեմ ես անվախ
Գրօշակն իմ ծածան,
Գոռ բախտին դէմ առ դէմ
Կը սպասեմ այն գարնան...

III.

Է՛յ վախ, ազիզ իմ ընկերներ,
Ծով է սիրտըս ցաւի, արեան...
Ես հէքիմեց դեղ ուղեցի,
Ասաց. քո ցաւն է անդարման...

Եւ այնուհետ վիզըս ծռած,
Գարձայ սարին, ժէռ—քարերին,
Որ դեղ անեն սրտիս սուգ-լաց,—
Դեղ չը գտան իմ ծով դարդին...

Յոյսս մարած, հոգով դաժան,
Հեռու կեանքի փայլ ափերից,
Անսէր-անմէր, ըղձով կործան
Ես շրջում եմ այն սև օրից...

Է՛հ, կեանք սգւոր, սիրտ իմ սև-ցաւ,
Ձեզի էլ բախտ չի վիճակուած...
Ե՛կ, իմ քնար... Քեզնով վաղուց
Ձեմ երգել կեանք վշտից էրուած...

IV.

Էս կեանքը սև բանդ, էս կեանքը մուժ խուց,
Ազատը սիրող ինչ ես որոնում...
Ձեռքերիդ շղթայ, կեանքիդ ծանր լուծ,
Հերիք է՛ այդքան սգում ես, հեծծում...

Ա՛հ ազատութիւն... կեանքից էլ դու վեր,
Մտքից էլ դու վեր... Եթերը քեզ գահ...
Տենչ ու բոց սրտիս պապակը անծէր,
Վեհ ազատութիւն անհուն ու անմահ...

Ձարնեմ նեղ ու մուժ կեանքիս կապանքին,
Փշրեմ ու ազատ թափով սլանամ...
Արծուի պէս վեհ, ամպերի փէշին
Սուրբ ազատութիւն գրկեմ ու երթամ...

V.

Դարդիս հետ մեն-մենակ ես կանգնած եմ սզւոր.
 Չըջապատըս տիրում է դադար...
 Ու անմէր, ու անսէր, ու հոգով վիրաւոր
 ես դիտում եմ իմ շուրջ, սեւ աշխարհ...

Ձատ հեռու մտապատ արն սարի լանջերին
 Հովիւները կրակ են արել.
 Եւ քուլայ-քուլայ ծուխ դէպի վեր, ջինջ երկին
 Բարձրանում է տխուր, անարգել...

Ջինջ առուակը ողբով, սրտմաշոճ կրքիջով
 Եւ լալիս, և վազում է հեռուն...
 Ծաղկաւէտ, ոսկեգօծ արտ-մարգեր անխռով
 Լուռ խոհում ու տխրում են անհուն...

Սևաթոյր ամպերի մի հատիկ կարաւան
 Տրտմայոյզ հետևում է լուսնին.
 Պսպղուն վառ աստղերը խոկում են անձայն
 Ու իրար են նայում վշտագին...

Դարդիս հետ ես կանգնած եմ մենակ դաշտի մէջ,
 Չըջապատըս տիրում է դադար...
 Ա՛խ անմէր եմ, անսէր... և իմ ցաւն է անշէջ,
 Ու դիտում եմ իմ շուրջ, սեւ-աշխարհ...

VI.

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ի Ն

(Նմանող.)

Այնտեղ, ուր խրոխտ լողում են ամպեր,
 Անկոպար երկնի ջինջ-նինջ էջերում,
 Այնտեղ քո երգին յատակ, անվեհեր,
 Անհուն հեռաստանն է ականջ դնում...

Օտար երկրային սև-ցաւ դաշտերին,
 Քո երգը այնտեղ հնչվում է արձակ...
 Հեռու ափերից կեանքի վշտածին,
 Մեղյուշ է լսում այնտեղ քո նուազ...

Այնտեղ քո կոչին աստղեր շողշողուն
 Մերթ ձայն են տալիս դողիդող, կամաց...
 Ահհունի ծոցում քո երգին հնչուն
 Արծին է լսում թևերը փռած...

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԻ ՄԷՉ.

Իմ չորս կողմ ալեհեր բնութեան բեկորներ,
Յիշատակ ու մոխիր անցեալի...
Մարդկային խուսափուկ բախտի լուռ վկաներ,
Սրամաշուկ ես, պատկեր վշտալի!...

Յուշերի դաշտերից առ յաւէտ սլացած
Մի վառ օր այստեղ կեանք էր եռում...
Այստեղ կար մեծատան ապարանք փառապանծ,
Ու անմէր խեղճերի հեծեծում...
Գուց՝ այստեղ արծաթուն գիշերներ սիրահար
Մպասել է սիրոյ տեսութեան...
Իսկ այնտեղ գուց՝ եղել է շքեղ մի տաճար
Աստուծոյ կամ ուսման—գիտութեան...
Գայծակի պէս անցել են դարեր ու տարիք,
Ու ողջ կեանքը աճեան է փոխուել.
Էլ չը կայ այն օրից կենդանի մի հատիկ,
Ողջն անցել է, առ միշտ կործանուել...
Եւ իմ միտքը այս սուգ-պատկերի առաջին,
Դարերի անթափանց մշուշից,
Արդ՝ հասնում է ծերունկ հնութեան օրերին,
Երբ աստ կեանք էր եռում աղմկալից...

ԸՆԿԵՐՈՁՍ ԳԵՐԵՁՄԱՆԻ ՎԵՐԱՅ.

Դու անցար քո փշոտ սև-ուղին,
Փուչ-կեանքում թողեցիր վշտի ծով.
Հողի գիրկը անդորը է, անգին,
Մունջ քնիւր դու անոյշ, անվրդով...
Քնիւր, մահը օրօր է ասում...
Չուտ կը գայ և գարունը ալ-վարդ,
Դաշտ-հովիտ ոսկեգօծ կը զուգուեն.
Քեզ թփեր կը գրկեն ժպտազարդ,
Ու վերադ գով-հովեր կը սահեն...
Քնիւր, մահը օրօր է երգում...
Յօղ-ցոյուած արծաթուն առաւօտ,
Վշտածոր, ստուերոտ և գիշեր,
Քո վերայ քաղցրաձայն ու թախծոտ
Կը խօսեն սիրակէզ Բլբուլներ...
Հանգիր, մահը օրօր է կարգում...
Անխուսափ տարիներ կը սահեն
Դէպ մշուշն անցեալի անսահման.
Ու բոլորն անխուսափ կը մտնեն
Վիճակուած և անվիշտ գերեզման...
Քնիւր մահը հանգիստ է կոչում...

IX.

Կ Ա Յ Ծ Ա Կ Ն Ե Ր.

Սևաթոյր, խտացած,
 Վշտածոր—վշտածին,
 Կնճռոտ—կսկծոտ,
 Մշտալուռ ամպերի
 Ցաւ-արիւն կամարում
 Չանթահար-զալարուող,
 Հրարուղիս—բոցավառ,
 Լեզուաձև—պսպղուն,
 Ու երկին ու եթեր,
 Ու տարերքը ճեղքող,
 Ոգեշունչ—կատաղի
 Կրակէ կայծակներ,—
 Որ իբրև բնութեան,
 Աշմարտի զօրաւոր
 Վեհապանծ—փառահեղ,
 Անսահման—անսասան
 Վսեմ-լոյս—յաղթանակ,—
 Եւ իբրև փառաւոր,
 Մտքից-վեր, ոյժից-վեր
 Անսահման—անկողար
 Գեղեցկի յաղթութիւն,—
 Ոգու-պէս, հոգու-պէս
 Ախրեկով մեզսաւոր
 Սին-ունայն աշխարհի

Գժնաշունչ երեսին,—
 Տապալում էք, այրում
 Ժէռ ու քար, չար-խաւար,
 Ու կեանքեր, ու սրտեր...
 Գալարուէք, բռնկուէք
 Անապատ ու դժոխք
 Կրծքիս տակ, հոգուս մէջ...
 Ու զարնէք, ու փշրէք,
 Ու անհետ կործանէք
 Վշտի ժայռը սրտիս...

II.

Բնութեան արքանդի
 Զօրագոյն գուք ծնունդ...
 Հարազատ—ճշմարիտ,
 Անվեհեր—անսասան,
 Խաւարի յաղթարար,—
 Բնութեան ահաւոր
 Մշտափնռ զաւակներ,—
 Արևելք, արևմուտք,
 Ու հիւսիս, ու հարաւ
 Մտքի պէս սաւառնող,—
 Վեհափառ—կայծաթոր,
 Մըրկի ու կռուի,
 Ու յոյսի, ու լոյսի
 Բոցափայլ—վառվառ
 Անզարգանդ մարգարէք,—
 Աստուծոյ վեհ գահից

Մինչ երկիրը մեզսոտ
Փայլատակ—բոցկլտող,
Ցարթանակ—կայծակներ,—
Պապակած է հոգիս,
Ձեզ կարճտ է հողիս...
Ծաւալուէք, դուք յաւէտ,
Անսահման պարփակուէք
Մըրկի միշտ ծարաւ
Սե—խաւար իմ հոգում.

III.

Կայծակներ, ձեզի պէս
Գալարուել եմ ուզում
Ովկիանի փրփրող,
Ցնձղալի—աբցունքոտ
Մթին կործքը անհուն,
Որ այնտեղ, ջրերի
Ահարկու անդունդում
Մոռանամ ու թաղեմ
Այս ունայն աշխարհի
Մանրոգի ցաւ—հոգսեր,—
Ու նորից բոցաձև,
Ոգու-պէս, Հոգու-պէս
Վառվռել, բռնկուել,
Ու եթերը անհուն,
Հոծ կամարը երկնից
Չանթահար հարուածի
Գոռ թափովը ճեղքել,

Եւ հասնել Աստուծոյ,
Աներև, վեհապանծ
Աստուծոյ Սուրբ Գահին,
Ու լինել յայտարար
Ու թարգման մարդկային
Փուշ-կեանքի շարիքին...

X.

Ռ. Մանուկ-Էլեանից.

Եւ ես սիրել եմ, սիրիր նաև դու
Մեղյուշ—երփներանգ զարդերը զարնան,
Թօշնած թփերի սօսափը վշտոտ
Ու սուրբ կոչնակը վերջին հանգստեան...

Եւ ես սիրել եմ, սերիր նաև դու
Այտերը դալուկ, խօսքեր դալկացող,
Եւ տխրագգեստ այն վեհ լուծեան
Մեղեդին մեռնող...

Եւ ես սիրել եմ, սերիր նաև դու
Վսեմ պատրանքի, ցնոր երազի
Տագնապը մահու.

XI.

Ես հպարտ եմ անհուն
 Ես անյաղժ կը մնամ...

Ես հպարտ եմ անհուն,
 Ես անյաղժ կը մնամ...
 Ես գերուած՝ կապանքում,
 Եւ իմ սիրտը հրդեհ,
 Եւ իմ կուրծքը ժէռ-քար,
 Եւ իմ կուրծքը երկաթ,
 Եւ սակայն ես անյաղժ,
 Եւ անյաղժ եմ առ միշտ...
 Եւ հողիս բարձրութիւն,
 Ես հպարտ եմ անհուն
 Ես անյաղժ եմ, մենակ...
 Վեհութեան դաշտերից
 Չէկ-շանթի երակով,
 Անհունի ափերից
 Փայլակի հարուածով
 Ինձ տրուած է վեհ-ոյժ,
 Մեծութեան անյազ կիրք,
 Կիրք հզօր սրբազան...
 Ինձ տրուած է վերից
 Անսահման զօրութիւն,
 Եւ հողու լայնութիւն,
 Ես ազատ եմ հողով,
 Ես հպարտ եմ անհուն,
 Ես գերի եմ... սակայն

Ես հպարտ եմ յաւէտ...

Իմ հողին անկոպար
 Անհունին մտերիմ.
 Իմ հողին է լոյսի
 Պապակած ու ծարաւ...
 Եւ անծայր է, անհուն
 Առաջաստը հողու...
 Եւ հողու զօրագոյն
 Ահարկու բոց-կրքով
 Կամեցել եմ յաճախ
 Այդ լաջվարդ լազուրից
 Բոյլ աստղերը պոկել...
 Բոյլ աստղերը պոկել,
 Հողու խորքը նետել...
 Եւ ստէպ իմ հողին
 Կարօտել է անհուն
 Կործանիչ մրրկի...
 Ես եղբայր մրրկին՝
 Հարազատ եմ նորան...
 Կարօտել եմ ես մերթ
 Կայծակին, որոտին...
 Ու ես մերթ իմ հողու
 Լայն հպարտ բոց-կրքով
 Կամեցել եմ կայծակն,
 Ու որոտն, ու մրրկի
 Անհունի լանջերից
 Իմ հպարտ վեհութեամբ
 Անջատել—զոզանալ

Եւ հոգուս անդունդում
Ծրարել ու թաղել...
Ես գերի եմ հիմայ,
Բայց ինչ էլ որ լինի,
Ես գերուած էլ լինեմ,
Եւ նորից անսահման
Խորութեամբը լցուած՝
Ես ունեմ գորութիւն,
Ես գերուած եմ... սակայն
Ես հպարտ եմ անհուն...

II.

Ես գերուած կապանքում,
Ու ձեռքերս շղթայ,
Ես գերուած եմ առ միշտ,
Եւ սակայն ես անյաղթ,
Ես հպարտ եմ անհուն...
Կաշկանդուած եմ թէկուզ
Արիւնէ ամպերից,
Երկաթէ ամպերից,
Վշտաժայռ ամպերից
Սեահիւս վանդակով,
Եւ թէկուզ իմ վերե
Քնաւին չեմ տեսնում
Կենսուրախ լոյս—արե,
Բայց էլի ես անյաղթ,
Ես ունեմ գորութիւն,

Ես հպարտ եմ անհուն...
Եւ այս միտքը դաժան,
Այդ գոռ միտքը խոժոռ,
Որ սե-ցաւ վանդակիս,
Վշտաժայռ ամպերից—
Սեահիւս վանդակիս
Մօտ կանգնած է այդպէս,
Եւ այդ միտքը, որ միշտ
Ու կեանքեր, ու սրտեր
Տապալում է, գերում.
Կաշկանդում է իսպառ,—
Այդ սե միտքը ահա
Ինձ ուզում է յաղթել...
Կլանել է ուզում
Հոգուս կիրքն ու նորա
Անսահման լայնութիւն...
Ու չուած, ու գայրոյթ
Կատաղի աչքերով
Ինձ յաղթել է ջանում...
Անսահման, անսասան,
Կայծակից էլ արագ,
Ոգու պէս, հոգու-պէս
Չարանենդ, դաժան միտք,
Ես գերուած եմ... սակայն
Ես հպարտ եմ անհուն,
Ես անյաղթ կը մնամ...

III.

Եւ այդ գոռ, հոգեծինշ
 Վշտի դէն անբարբառ,
 Որ կանգնած, ահարկու
 Հարուածներ է ուղղում,
 Չանթ հարուած է տալիս,
 Սպառնում է նա ինձ,
 Սպառնում է անծայր...
 Օ, տանջէք, չարչարէք,
 Չանթերով ինձ այրէք...
 Ես ձեզի անձնատուր
 Բնաւին չեմ լինել...

IV.

Ես կայծակ եմ հօրը,
 Ես կրակ եմ կրքի,
 Սուրբ կրքի Մեծութեան...
 Իմ հոգին զօրաւոր
 Պապակած է կռուի...
 Ես գերուած եմ թէկուզ
 Եւ կաշկանդ մարմինով,
 Բայց հոգիս է ազատ...
 Ես գերուած եմ թէկուզ,
 Բայց հպարտ եմ անհուն,
 Ես անյաղթ եմ, մենակ!...
 Ահա և դժնաշուք

Գերութեան սև-մրճը,
 Վշտաժայռ-երկաթէ,
 Կաշկանդի-տրորող
 Վանդակիս ձախ կողմից
 Մեն-կանգնած է գծով,
 Մանրութեան դաղափար,
 Հեղնութեան արդանդից՝
 Սողալու ընդունակ,
 Անհպարտ, պատուազուրկ,
 Անսահման փոքրութեան
 Համոզիչ ապացոյց,
 Ծաղրարժան ու լկտի
 Անմիտ կենը այդ սին...
 Ու ժպտում է նենգւոր,
 Ու նայում պուշ-ապուշ,
 Ու շոյում է անհուն,
 Հրապոյր է տալիս,
 Կախարդել է ջանում...
 Նա դիւթել է ուղում,
 Նա յաղթել է ձգտում...
 Հա-հա-հա! ինձ դիւթել,
 Հա-հա-հա ինձ յաղթել!...
 Օ, հեռու! սողալու
 Ընդունակ արարած...
 Օ, հեռու ինձանից,
 Ծաղրելի դու էակ...
 Ինձ գերել ես ուղում,
 Ինձ յաղթել ես ջանում...

Մանրութեամբրդ գծուծ,
Փոքրութեամբրդ անհուն...
Հա, հա, հա! օ հեռու!...
Հա, հա, հա! Հեռացիր!...
Ծաղրարժան ու թշուառ,
Կուրութեան, Թուլութեան
Ապացոյց—ստոր կին!...
Ես Լայն-Մեծ եմ հոգով,
Ես անհուն եմ կրքով...
Ես գերուած եմ թէպէտ,
Ես անմէր եմ, անսէր...
Ես ունեմ գորութիւն,
Ես անյաղթ կը մնամ,
Ես հպարտ եմ անհուն...

V.

Ես հպարտ եմ անհուն,
Ես անյաղթ կը մնամ...
Աստուծու նման վեհ,
Կայծակից էլ թափոտ,
Անհունից էլ աւել
Ես հպարտ եմ, անյաղթ...
Ես հոգով եմ անյաղթ,
Ես կրքով եմ անհուն...
Ահա և վանդակիս
Վշտահիւս պատի մօտ
Կժկնւած է թշուառ

Մանրագի մի էակ...
Դա գծուծ, աներես
Խեղճութիւնն է ստոր...
Օ, հեռու այստեղից,
Հիռացիր ինձանից!...
Հնւտ, շուտ շուտ... Անսահման
Ամաչում եմ քեզնից...
Ես հպարտ եմ անհուն,
Ես անյաղթ եմ, վսեմ,
Սակայն դու, օ թշուառ...

VI.

Անհամար թշնամիք
Իմ սե-ցաւ վանդակի,
Վշտաժայռ վանդակի
Չըջապատը կանգնած,
Սպառնում են ինձի,
Ինձ յաղթել են ջանում,
Եւ սակայն ես զօրեղ,
Ես հպարտ եմ անհուն,
Թուլութեամբրս միայն
Ես զօրեղ եմ, անյաղթ...
Ես գերուած շղթայած.
Վշտաժայռ կապանքում,
Եւ իմ սիրտը հրդեհ,
Եւ իմ կուրծքը ժէռ-քար,
Եւ իմ կուրծքը երկաթ,

Եւ գերուած եմ թէպէտ,
Եւ սակայն ես անյաղթ,
Ես հպարտ եմ անհուն...
Կը կռուեմ, կը մեռնեմ,
Յաղթութեամբ պսակուած...
Անսահման Քաջութեան
Ցնորքին է պատկան
Վսեմ փառքն Աստուծոյ...
Քաջութեան ցնորքով,
Ու ճակտիս վեհութիւն,
Կը կռուեմ, կը մեռնեմ,
Յաղթանակը հողուս...
Ես գերուած եմ թէպէտ,
Ես անյաղթ եմ յաւէտ,
Ես հպարտ եմ անհուն...

XII.

Վ Ե Ր Լ Է Ն Ի Ց

I.

Արիւն-երգն-հեծեծում
Աշխան-սուգ
Նուագման

Սիրտ-հոգիս են այրում
Թախիծով սրտմաշոճկ
Միաձայն...

**

Եւ խոցոտ, տանջահար
Դալկաշիթ իմ սրտում,
Տխուր ժամն
Հնչելիս,

Իմ վաղանց ու թառամ
Ես օրերն եմ յիշում
Ու լալիս...

* * *

Ես ընդդէմ եմ նետվում
Այն հողմին նենգ ու թոյն,
Որ իրբև
Դալկ—տերև,

Կենսաբեկ ու տրտում,
Ինձ քշում է անհուն,
Յարատև...

II.

Կսկծաբեր սև-սոնգ մի քուն
Պատել է իմ կեանքը անգոր...
Ըղձեր-յոյսեր քնէք անհուն,
Ես ձեզ կարդամ օրօր, օրօր...

Ու միտքս կոյր, հոգիս կաշկանդ,
Ես կորցրել եմ շարի, բարու
Գիտակցութիւն—լուսի աւանդ
Եւ երգում եմ երգեր մահու...

Վշտի օրրան, ես վիշտ եմ հոծ...
Ինձ օրրում են գաղտնի ոյժեր,—
Ու երգում են սև կենսակոծ.—
«Քեզ լուրժիւն!.. մունջ-լուրժիւն!..»

XIII.

ԵՐԻԿՈՒՆՔ ԸՍՏՈՒԵՐՆԵՐ...

Ես մանկուց եմ սիրել
Իրիկուայ ըստուերներ...
Իրիկուայ ըստուերներ,
Լուռ մահուան
Վկաներ...

Կեանքի վիշտը երգող
Մահ—կամարը տեսած,
Ու մահու բերկրանքի
Դուք վսեմ յայտարար,
Իրիկուայ ըստուերներ...
Իրիկուայ ըստուերներ,
Վեհ—մահուան
Վկաներ...

Եւ դողդոջը ձեր սուրբ
Գոռ տազնապն է յոյսի,
Եւ երազ անուրջի...
Ձեր անհուն վշտաէջ
Դողդոջիւն երակում
Ես տեսնում եմ տազնապ
Իմ փարթամ պատրանքի,
Ես տեսնում եմ շիրիմ,

Եւ անխաչ գերեզման
Իմ յոյսի, իմ յոյսի,
Իմ մանուկ ցնորքի...
Իրիկուայ ըստուերներ,
Իրիկուայ ըստուերներ,
Սուրբ մահուան
Վկաներ...

Ես գիտեմ, ես գիտեմ,
Ճանաչում եմ ձեզի...
Ձեր անհուն լուսթեան
Վեհ կամարը երազ
Թափանցել է իմ միտք,
Ձեզ գիտէ իմ հոգին,
Ձեզ յարգում է հոգիս...
Ես գիտեմ ճշգրիտ,
Ինչ ասել է անհուն
Ու թախծոտ միշտ լուել...
Լուսթեան էջերում
Գաղտնացած է լեզու...
Անսահման մի լեզու...
Ես գիտեմ, այդ ցնոր
Լուսթեան խորանում,
Գալկացող խորանում
Գաղտնացած է կեանքի
Եւ մահուան, ու յոյսի,
Ու յոյսի, հեծեծման
Մեծ Սաղմոսը անհուն,
Ցաւ-Սաղմոսը վշտի...

Իրիկուայ ըստուերներ,
Իրիկուայ ըստուերներ,
Մահու գոռ
Վկաներ...

Ըստուերներ սրտմաշուկ,
Ըստուերներ դալկասուզ,
Իմ հոգին-ջերմագին
Ձեզ տալիս է կարօտ...
Իմ հոգին ձեզ համար
Սուզ-մըուր է ծծում...
Կեանքի վիշտը երգող,
Եւ մանուկ անուրջի
Տագնապի յայտարար,
Սուրբ մահուան քաղցրութեան
Վեհ զրօշը մեկնող,
Յաղթանակը մեկնող,
Անհունի լոկ ծնունդ
Իրիկուայ ըստուերներ...
Իրիկուայ ըստուերներ,
Մահուան Սուրբ
Երազներ...

Մարից-սար ծաւալուող,
Հոգու կոշը լսող,
Պատից-պատ Սուր-սուրող
Անհուն մահը պատմող,
Չերիմի գաւալներ,
Հոգուն թե՛ պարզեղ
Անսահման ըստուերներ...

Եւ որքան կամեցել,
Սպասել եմ ես ձեզ...
Սպասել սրտատրուփ,
Որ շուտով սևաթույր
Մտացիր, վշտացիր
Թուխ գիշերը իրա
Գոռ գահին կը բազմէ,
Ճակատին դրած վառ
Աստղազարդ իր պսակ...
Որ շուտով կը ծագէ
Ձեր արև—սև գիշեր,
Կը ծագէ, կարճակէ
Մահահիւս ըստուերներ,
Վշտահիւս ըստուերներ...
Եւ որքան եմ կոչել
Ես ձեզի իմ հոգով...
Եւ որպէս եմ սիրել
Ես ձեզի իմ հոգու
Անսահման խորութեամբ...
Դալկութեան թաղուհի՝
Բաղցրութեան ցնորքներ
Սուրբ մահուան գաւակներ...
 Իմ մանուկ
 Երագներ...
Ձեր դողդոջ կամարի
Յաղթանակ էջերում,
Էջերումն այդ անյագ
Որքան սև ու կործան

Կեանքերի հատորներ,
Տենչ-սրտեր ու մոխիր
Կան ցոյուած ու ցօղուած...
Մահացող ըստուերներ,
Գեղեցկի գալարում,
Մահ-աշխորհր տեսած
Դալկածին ըստուերներ,
 Մեծ Հոգու
 Ընկերներ...
Իրիկուայ ըստուերներ,
Իրիկուայ ըստուերներ...

XIV.

ՎԵՐՋԱԼՈՅՄԻՆ

I.

Արինշաղաղ վերջալոյսին,
Տագնապալի վերջալոյսին...
Վերջալոյսին ես սիրեցի,
Սիրոյ երազ վերջալոյսին...
Սուգ-մոխիրը մեռած սիրոյս,
Սուրբ ածիւնը սէր անուրջիս
Ես թաղեցի վերջալոյսին,
Խոհ ու խոկուն, խորհրդաւոր
Սրտիս անհուն լուռ խորանում...
Սրտումս է այդ վառ անուրջի
Գերեզմանը—վերան վիշտ-քար...
Գերեզմանն այդ վերջալոյսին

Ես շոյում եմ մահուան յոյսով...
Վերջալոյսը արիւնշաղաղ,
Վերջալոյսին տազնապալի,
Յաւ ճաճանչով, խորտակ ըղձով
Խնկարկում է այդ գերեզման...

Վերջալոյսին
Ես սիրեցի,
Վերջալոյսին
Սէրս մեռաւ...

II.

Արիւնացօղ վերջալոյսին,
Տագնապ ցոյող վերջալոյսին.
Թօշնած մահուան, կենսոտ մահուան
Սուրբ աւետիս վերջալոյսին...
Ջիւան կեանքի, մանուկ յոյսի
Տագնապ սփրող վերջալոյսին
Վերջալոյսի վշտէ թեւով
Անմէր սիրտըս լուր է ստանում
Սէր մահուանից, մահ աշխարհից...
Արիւնաներկ—ամպապսակ,
Վշտէ ծովին կամար կաղմող,
Վշտէ սարին լոյս-յոյս սփրող,
Վշտէ սրտի, վիշտ խորանի
Մահու կողմից սուգ-կառավաք,
Արրասուքի ժայռեր սփրող,
Ամենուրեք թօշնած վարդեր,

Թօշնած սրտեր մերթ փայփայող...

Արիւնաներկ, ամպապսակ,
Անմէր-անսէր վերջալոյսին,
Յնորք ճակտին՝ վերջալոյսին
Հոգիս ծնուեց
Սուրբ անհունից.
Հոգիս էրուեց
Մե-ցաւ-կեանքից...

III.

Ջինջ օրօրով մահու կոչնակ
Սուգ աշխարհի վերայ ցոյող,
Նինջ կամարով վշտէ մրուր
Մե-ցաւ կեանքի վերայ սփրող,
Հոգի-արև ազատութեան
Սուրբ զբօշակ ճակտիդ զրած,
Փառք ու մտքի լայն, անսահման
Երազ ծովում արքայ դառած,
Արիւնաներկ—ամպապսակ,
Անափ-անհուն վերջալոյսին
Ես իմ հոգու լայն թեւերով,
Պարզած անյաղթ—հպարտ հոգուս
Առագաստը զէպի եթեր,—
Կայծակի պէս, դե՛ մտքի պէս,
Հեռու-հեռու եմ սլանում...
Դէպի մահուան մանուկ դաշտեր,
Սուրբ վեհութեան երազ էջեր...

Արինաներկ—ամպապսակ
Սուրբ աւետիս վերջալոյսին,
Դալկութեան մայր վերջալոյսին
Հպարտ հոգիս
Թե է առնում,
Դրկում արև
Ազատութիւն...

XV.

Ես կը սիրեմ անհուն տանջանք,
Որ տազնապն է տենչ ու յոյսի,
Եւ կոծ-հառաչ, արնոտ պատրանք,
Որ կռվումն է մութ և լոյսի...

Ես կը սիրեմ արին-ամպեր
Վշտից հիւսուած կրծքի խորշում,
Եւ արցունքի սև-դե ժայռեր
Ցցուած սրտի մութ խորանում...

Ես կը սիրեմ միշտ մեն-մենակ
Ծով դարձերի հետ զրուցել.
Ջինջ օրօրով մահու կոչնակ
Լուռ գիշերին հեռուէն լսել...

XVI.

Կայծակը ինձ նետ՝
Անհունը հոգիս,
Աստղերը պսակ—

Դրօշ ճակատիս,
Աստուած լինելու
Ցնորքը դէմքիս,
Ազատ վեհութիւն
Պարփակ սրտիս մէջ,
Հեռու սլանամ
Փուշ-փուշ էս կեանքից

XVII.

Ծնունդ անհունի, եղբայր շէկ շանթին,
Հոգիս հոծ-կայծակ, ու սիրտս արին...
Ու ես հոգու պէս, ու ես ոգու պէս
Կեանքի ոլորտում շրջում եմ անբուն...

Տիեզերքն անկոպար, եթերը անափ
Մտքիս խորշերում, հոգուս մէջ պարտակ,
Սուրբ սէր եմ տենչում անյազ ու անհաս,
Տենչանքս հզօր,—թևերըս խորտակ...

Երբ լուռ գիշերին, երկինք աստղալուն
Անհուն լուսթեան ոգի է ցոյում,
Ըզգում է հոգիս սուրբ սէրը անհաս
Ցնոր լուսթեան երազ էջերում...

XVIII.

Որդեկորոյս խղճուկ մայրեր,
Ձեր անցունքը դարձրէք հեղեղ...
Արեան ծովեր, վշտէ սրտեր
Սարեր նիւթէք վշտից արեղ...

Ե՛ւ աղքատիկ, և՛ մեծատուն,
Հոգով Մեծը ու մանրոգին,
Սե՛հ հառաչից, ցաւից անհուն
Պէտք է հիւսեն այս կեանքը սին...

Սուղ-լաց կեանքեր, ասում եմ ձեզ,
Առանց լացի չը կայ գարուն...
Առանց վշտի—կայծակի պէս—
Չը կայ արև—ազատութի՛ւն...

XIX.

Ես կը սիրեմ կրքոտ կեանքի
Արնոտ դաշտեր.
Ես կը սիրեմ վառ-վառ ջանքի
Մարած կոյտեր...
Ես կը սիրեմ յամառ մտքի
Համար զոհուել,
Ես կը սիրեմ հոծ—պատրանքի
Տագնապ տեսնել...
Ես կը սիրեմ բոց-տենչանքի
Չիրիմ շոյել.
Ես կը սիրեմ սէր գգուանքի
Մոխիր ցոյել...
Ես կը սիրեմ հուր կայծակի
Բոյլը ծորել,
Ես կը սիրեմ դառ արցունքի
Ծով հեղեղել...

Ես կը սիրեմ հսկայ վշտից
Ժայռեր կտրել,
Ես կը սիրեմ սև ցաւերից
Սարեր նիւթել...
Խաւար ու տագնապ,
Դժոխք ու կայծակ,
Վշտածոր կամար,
Լաց-կոծ հեծեծանք,
Դաշոյն սրի պէս
Խօսքեր դժնդակ...
Ես ալ կը սերեմ,
Ես այդ կը պաշտեմ...

XX.

Բ Ա Յ Բ Ը Ն Ի Ց.

Թէ վիրտոս իմ հոգու խորքերից
Սե՛հ թախիծ երևայ իմ դէմքին,
Ինձ համար չը յուզուես, սրտակից,
Չը հարցնես վշտերիս դու մասին...

Իմ ցաւերը ունին ապաստան,
Մշտական իրանց բունը սովոր,
Եւ դէմքիցս շուտով կ'հեռանան
Դէպ' խորանը սրտիս սեւաճր

XXI.

Հ Ա Յ Ն Է Ի Յ.

I.

Ես շրջում եմ, լալիս անտառում,
 Եւ արագ թռչելով ծառէ ծառ
 Զնչում է մալ՝վիտը ինձի.—
 —Ասա՛, էր ես լալիս—քո ծիծառ
 Բոյրերից իմացիր. նրանք գիտեն,
 Եւ կարող են պատմել այդ մասին...
 Նրանք գարնան բուն էին կայցրել
 Անջիգեար սիրունուս լուսամտին...

XXII.

Պերճաշուք արևի ցուրի տակ
 Թախիծով լի հանգած է շուշան.
 Եւ գլխով կամացո՛ւկ նա թեքուած
 Անուրջում է, սպասում գիշերուան...
 Ու լուսին, շուշանի սիրահար,
 Արթնացնում է նորան իր լոյսով,
 Եւ շուշանը նայում է լուսնին,
 Ու ժպտում իր ծաղիկ թփերով...
 Նա ծաղկում է, վառվում ու փայլում,
 Ու նայում երկնքին միշտ յառած,
 Գողգողում է, բուրում ու լալիս,
 Սիրոյ բոց-կրակովը լցուած...

XXIII.

Երբ խոր ձորում լսվում էր խօլ
 Ահեղ որոտ, շանթ ու կայծակ—
 Եւ սրտիս խոր-վշտից էրուած—
 Բոցկլտում էր հրդեհ—կրակ...

Սէր անուրջիս
 Մահուան ժամին,—

Երբ լայն հովտում կայծակաթոր
 Որոտի հետ հոսում էր ծով
 Վշտի—արեան... Եւ ոռնում էր
 Մահ-յաղթանակն իր դև ձայնով—
 Ու բախտը ինձ
 Թոյն էր եփում,—

Երբ սև կեանքի վիշտ լանջերում
 Տիրում էր սով Ոգու-Հոգու...
 Երբ սրտերի նինջ խորանում
 Յոյս էր զոհում մահն ահարկու,—
 Ոյժի ցնորք
 Լայն ճակատիս,

Ես լսում եմ դև կայծակի
 Կրակ ծորող յաղթ շրթերից.—
 ,, Հեռու քեզնից գարշ—մանրուժիւն,
 ,, Քեզ թե կը տամ իմ երակից...
 Որ միշտ հպարտ
 Անյաղթ մնաս...

- „ Քեզ թե կը տամ Մեծ-անհունի
 - „ Անյաղթ Հոգուց...
 - „ Ոսկէ փառքից... Կռուիը անյաղթ
 - „ Մահուան պէս գոռ և անսահման...
- Տանջանք, արին,
Ջոհեր սիրիբը...

XXIV.

Խ Օ Ս Ք.

Ես խօսք կուզեմ շանթի թափեմ,
Որ կայծակի կաթիլ լինէր...
Ես խօսք կուզեմ անյաղթ ու Մեծ,
Որ անհունի կուրծքը ճեղքէր...

Ես խօսք կուզեմ որոտի պէս
Մի հարուածով կեանքը փշրող...
Ես խօսք կուզեմ հզօր, սև-դև
Անհունի հետ ինձի ձուլող...

ԱՆՀՈՒՆԻ ԺՈՒՆՉԸ

Ա

Ալեկոծ կեանքի տաղնապոտ ժամին
Ու ես թե առայ երազ անուրջից.
Ու ես թե առայ մտքի ու փառաց
Հոգի Աստուծոյ վեհութեան կրծքից...
Ու սե՛-ղե՛ մտքիս կայծակէ թափով
Ես յաղթ զարկեցի սրտիս լարերին.
Եւ անեղ պայթեց կապանքը սրտիս,
Պայթեց-դղրդաց նման որոտին...
Ու ծնունդ առաւ յոյսիս արգանդում
Տենչանքս հզօր սուրբ-նորոգ կեանքի,
Ու սիրտս էրուեց ցնոր հրդեհում
Աստուած լինելու այն անհաս փառքի...

* * *

Ու հոգին ինձ թե, առազաստս լայն
Ես վեր ճախրեցի դէպ փառաց տաճար...
Անճառ ու անհաս պատուի, մեծութեան
Ցնորքը ճակտիս, տենչանքս յամառ,
Կայծակը ձեռիս ես կանչ եմ անա...
Կանչ յաղթ Անհունի դէպի վեր—այնտեղ՝
Ուր միտքն է Աստուած, ցնորքը շէկ-շանթ,
Ուր իղձն է անհուն, լոյս յոյսը անեղ...
Հաջուարթ լազուրի, աստղերի ծովում,
Կեանքի ցաւ-արիւն դաշտերից վերե՛
Չանթի պէս թափոտ զօղանջը ես եմ...
Հօղանջը սե՛-ղե՛...

* * *

Գ

Էրնէկ, էրնէկ...
Յոյս-կոյս երազ նինջի ժամին,
Ու բոց-կրակ մտքի ասեղ
Լինեմ-թռնեմ մօտըդ, անդին,
Կեանքիս արեւ, ազատութիւն,
Փառաց տաճար, ազատութիւն...

Էրնէկ, էրնէկ...
Ոսկի անուրջ լայն ճակատիս,
Հոգի-հեղեղ սրտիս ծովում,
Ես իդձ լինեմ, ցնորք լինեմ,
Սուրամ-ճախրեմ մօտըդ, գարուն,
Կեանքի ժպիտ, ազատութիւն...

*
* *

Բ

Ես փառք եմ սփրում...
Կաշկանդ սրտերի կապանքը փշրող,
Ազատ յոյսերի ու նորոգ կեանքի
Աստուած մտքերը ծորող քնարով
Ես փառք եմ սփրում...

Ես փառք եմ շնչում...
Խամրած վարդերի, մարած բղձերի
Գարնան նուազով անհաս ու անյազ
Պատուի մեծութեան անմիտ ցնորքին
Ես փառք եմ երգում...

Ես փառք եմ երգում...
Ոսկի անուրջի յոյս-կոյս թևի տակ,
Մանուկ երազի բողբոջ պսակին,—
Վեհ ազատութեան դրօշը ձեռքիս,
Ես փառք եմ երգում...

*
* *

Հոգու սով, Ոգու սով ձեր կնճռոտ
Տանջահար ճակատին,
Ու փառաց, ու սլատուի ժանտ-պապակը
արնոտ

Ձեր մրուր - սրտերին.

Ու ձեր կեանքը կաշկանդ,

Օր արև չը տեսած...

Ու անմէք, ու անսէք երերում, կսկըծոտ

Եղբայրներ սրտագին...

Հերիք չէ դեգերէք գերութեամբ շղթայուած,

Հերիք չէ վշտի ծով, սև արին հեղեղէք...

Գէպի ինձ, եղբայրներ...

Սփոփանք կը կարգամ ձեր խամրած սրտերին-

Ձեր հոգուն ծարաւած...

* * *

Անհունի արզանդից՝ կայծակի երակով
Ինձ տրուած երգովն իմ աժդհայ,
Ես անհուն կը կռեմ...

Ու Աստուած հոգիներ

Ու կայծակ երազներ, շանթէ յոյս-տենչանքներ
Կը կռեմ ես անդուլ...

Հարազատ եղբայրներ...

Գէպի ինձ... գրկաբաց, ճ, ես ձեզ կ'ընդունեմ.

Ձեր այդ գոռ, անհուն վիշտը երգով

Կը մեղմեմ, դարմանեմ...

Ձեզ համար ես փառաց տաճարի,

Այն հպարտ վեհութեան փակ դռները բանամ...

Յաղթ կուռեմ...

Գերութեան ձեր կապանքը փշրեմ...

Հարազատ եղբայրներ...

Ե

Օ՛, թողէք ինձ ազատ...
Գէշ ու գարշ գերութեան սև-կսկիծ կամարի
Թուք-մրուր կապանքում,
Ձեր ողջ կեանքը սողալ ու կեղծել սովորած
Մանրոզի գաւակներ...
Ու շուայտ և ունայն տենչերի յետևից
Կուրօրէն մերթ ընկած,
Վեհ հոգու, շանթ հոգու վերջին կայծը վատնող
էս ժխտք, էս գծնւծ աշխարհի շուկայում,—
Յաղթական ըղձերի ու Աստուած ցնորքի
Փառք պատիւը մոռցած՝
Կապանքի գերիներ... դուք սիրում էք, գիտէք
Հոգով մանր լինել...

Սրտակոծ շղթաներ ու միայն շղթաներ...
Ձեր գազիր թուլութեան սուգ-մրուրը ծնած,
Ձեր կաշկանդ մտքերին միշտ տիրող ու հսկող
Երկաթէ շղթաներ ձեր բաժինն են միայն...
Ձեր սև-սուգ ու դժոխք բաղդի շունչը փչող
Դժնգակ շղթաներ...
Դուք գերի էք ծնուել և սիրում էք յաւէտ
Հէնց գերի էլ մնալ...

Ու թափոտ, ու կայծոտ
Շանթ մտքերը ձեզնից անոահման են հեռու...
Ու ես մերթ սին ունայն ձեր սիրոյ գգուանքում,
Մարգարէ իմ հոգով,
Մերթակի Աստուծոյ լոկ անկումն եմ տեսած...
Ու ես մերթ փուշ ու փուչ ձեր սրտի հովտի մէջ,
Հայեացքով իմ Աստուած,
Յաղթանակ ցնորքի ու երազ տենչանքի
Լոկ անխաչ ու անշուք գերեզմանն եմ տեսել...
Դուք գերի էք յաւէտ...
Ու չունէք հոգու թափ...

Օ՛, հեռու ինձանից գաւակներ մանրութեան...
Ես օտա՛ր եմ ձեզի... ես հոգի եմ... Աստուած...
Յաղթանակ ցնորքի կայծակ-նետն անսասան
Կարող ձեռս առնեմ...
էն լաջուարթ լազուրից բոյլ աստղերը շողոտ
Մեծ հոգուս վեհ կրքով ես պոկեմ, ու որպէս

Յաղթութեան ու փառաց լուսածին վեհ պսակ
իմ ճակտին էլ դնեմ...

Ու անեղ, տաղնապոտ կռուածոր ժամերին

Բնութեան լանջերից գոռ մըրիկը պոկեմ,

Դե՛ որոտը խլեմ ու սրտիս անսահման

Եւ անափ անդունդումը թաղեմ...

Եւ Անհունը հոգիս, կռուելու ես զնամ...

Անսասան Աստուծոյ հետ կռիւ ու մրցում

Անվեհեր մղելու...

Փառաց կռուքը անհաս... թագ-պսակ վեհութեան

Հոգու պէս յաղթութեան

Անհունից էլ խլեմ...

Աստուծոյ հետ կռուեմ...

Ես հպարտ եմ անհուն,

Ես կայծակ եմ մտքի, ես հեղեղ եմ հոգու...

Ու իմ սիրտը հրդեհ, ու իմ կռւրծքը անհուն,

Ես երգում եմ երգեր.

Ես երգում եմ վեհ փառք

Աստուծոյ պէս անեղ ու անմիտ քաջութեան

Փառածին ցնորքին...

Ես հպարտ եմ անհուն,

Ես կայծակ եմ մտքի...

Ես հեղեղ եմ հոգու...

Օ՛, հեռու... միշտ հեռու...

Կապանքի գերիներ...

Թէ հնար լինէր...

Կապանքը կեանքի գոռ թափով փշրել,

Փշրել ու դէպի վերե՛ սլանալ...

Թէ հնար լինէր...

Եղբայր իմ ազիզ, ճակտիդ կնճիռներ,

Սրտիդ ծով-վշտեր մեծ հրդեհին տալ...

Ես զիտեմ, զիտեմ...

Ով որ ապրել է կեանքում սրտամաշո՛ւկ,

Եղել հարկատու վշտածոր բախտին,

Ինչ էլ որ լինի,

Ձուայտ շուկայում աշխարհի անձնկ

Անխուսափ ցաւեր մաշում են հոգին...

Թէ հնար լինէր...

Կայծակի թափով սե՛-դե՛ հոգու պէս

Փուշ կեանքը փշրել, եթեր սլանալ...

Եղբայր իմ անգին...

Ծով կեանքը թողնել-ցաւեր փրփրադէզ,—

Թողնել, հեռունե՛ր ճախրել, սուրսուրալ...

է.

ՀՈԳԻ-ՄԱՅՐԸ

Որդեանկ իմ կտրիճ...
Հեռու քեզանից սև թախծատեսիլ էն դժուր
մտքեր...
Սև ցաւ են նոքա... սուգ մրճւր մահուան
կամարից եկած...
Ու գիտեն նոքա գերեզմանաշունչ իրանց թևի
տակ
Կոյս ըզձեր վըշըել... ջիւան ու ազիզ կեանքեր
խորտակել...
Ու գիտեն նոքա յոյսերը մանճակ ձգել մահու
դուռ.
Ու գիտեն նոքա ոռկիլ երագներ թաղել շիրմի
տակ...
Կեանքը լոյս է վեհ... դիմացիը բախտի շանթ
հարուածներին...
Ու քոնն է յաւէտ յաղթանակը վեհ սուրբ
ճշմարտութեան...
Դիմացիը կեանքին, աժդըհայ գաւանկ...

* * *

Գե՛ հպարտութեան անսասան կտրիճ...
Վկայ են ահա ազատ վշտածին ճակտիս
կնճիռներ.
Թէկուզ ինչ լինի... ինչ էլ որ լինի էս կեանքը
մարդկան,
Բայց կայ ապրելու, անյաղթ կռուելու դաշտ
երանաւէտ...
Ես ծեր եմ թէպէտ, ու կեանքը թէկուզ քամել
է հոգիս...
Եւ էլի կենաց պարծանք համարուող կուռքերի
առաջ
Ես ծունկ եմ չորում... Պատուի, մեծութեան,
կռուի ցնորքին
Ես սիրտս կը տամ... Անդրաշխարհային կոյս
ազատութեան
Ազիզ-մէկուճար գաւակն եմ ես էլ... ինչ էլ որ
լինի...
Կեանքը յոյս է, լոյս... Տանջանքը հոգուդ պսակ
ճակատիդ
Նետուիլը մեծ կեանքի ահեղ ծովի մէջ!.. կռուիլը
անսայթակ,
Աժդըհայ գաւանկ...

* * *

Կայ... կայ վեհութիւն...
Եւ կայ մեծ իմաստ էս վշտասնունդ տանջանքի
ծովում...
Ես շատ եմ ապրել... ես յաղթ եմ ապրել...
հեղեղ եմ հոգու...
Մտածո՞ր ազանտ ճակտիս դալկաշիթ կնճիւր
վկայ...
Անհունի պէս մեծ սրտիս երկնքի արիւն
ամպերում
Ցցուած վշտերի ժայռերը վկայ... ես մեծ եմ
եղել
Կայ... կայ մեծութիւն... Անհաս ու ցնո՞ր մեծ
ճշմարտութեան
Յաղթանակը կայ... ու մայր տանջանքի կենաց
տաճարում,
Վեհ աստուածաշունչ ալեկոծ կեանքի սեղանի
առաջ
Ու սիրտդ զոհի՞ր... ու կեանքդ զոհի՞ր... կայ...
կայ սրբութիւն
Այս արիւնշաղաղ, այս պատուապսակ կեանքի
ծովի մէջ...
Ու կեանքդ զոհի՞ր հոգու վեհութեան երազ
ցնորքին.
Իմ իգիթ զաւակ...

Եւ վաղ առաւօտ, լուսումութ պահին...
Երբ ջինջ լազուրի երազ ծովի մէջ սիրտ սրտի
սեղմած
Մենակ ու մնջիկ խոկում են աստղեր վառ
ոսկեշողուն...
Երբ անուրջ ըզձեր, յոյս-կոյս երազներ անմէր
ու անսէր
Ճախրում են, սուրում թախծոտ գիշերուաւ
կամարի տակին...
Երբ խեղճ մայրերի սրտի խորանում վշտերն են
արթուն...
Ես լայն ճակատիս կնճիւններ դիզած կ'աղօթեմ
երկա՞ր...
Անմիտ քաջութեան ոգուն ու հոգուն, անհաս
ու անյազ
Փառաց կուռքերին երկար կ'աղերսեմ յանուն
մեծութեան...
Ես ծունկ կը չոքեմ աստուած մտքերի, վեհու-
թեան արքայ
Անհունի առաջ... ես ջերմ կ'արտասուեմ, կ'աղօ-
թեմ ազանտ,
Կ'աղօթեմ հոգով... որդեակ քեզ համար...

* * *

Քո Մայրն եմ ես յաղթ...
Անհաս Անհունի փառաց տաճարում ծնունդ ես
առայ...
Աստուծոյ փառքի արգանդ դարբնոցում Հոգով
այրուեցի...
Ես մեծ եմ անհուն... հեղեղ եմ հոգու... կայծակ
եմ մտքի...
Ես քեզ թե կը տամ... Իմ հոգին քեզ թե, և
ճակատդ լայն,
Ու լեզուդ հրդեհ... ու ձայնդ որոտ... կայծակը
քեզ նետ,
Անհունը քեզ յոյս... զնա կռուելու վեհութեան
ծովում...
Կեանքը արին-ծով... վշտերը սև-սև կայծակի
նման
Գալարում են գոռ, ճախրում բարկաճայթ
կեանքի ալիքներ...
Ջարնում են անյաղթ վշտերը ահեղ... զարնում
ու փշրում
Մանրոզի սրտեր... մանրոզի սրտե՛ր... և դարձ
ու գծում
Խաւարի զաւակ հիւանդ հոգինե՛ր... մեծ աս-
տուածութեան
Անկումը միայն մանրութեան մէջ է... Իմ հոգին
քեզ թե՛
Կռուելու զնա, որդեակ իմ կտրիճ...

* * *

Կա՛յ կեանք, մեծութիւն...
Կա՛յ յամառ կրքի ու կայծակ մտքի անհուն
խորութիւն...
Կայ և լոյս ազատ... Աստուածավայել վեհ
ազատութեան
Յաղթանակը կայ... էս կեանքը դարբնոց հոգի
կռելու...
էս կեանքն է սուրբ կանչ դէպ Անմահութեան
երազ կամարներ...
Իմ հոգին քեզ թե... Անհունը քեզ յոյս... կայ-
ծակը ձեռքիդ,
Առազաստղ լայն բաց, ազա՛տ արի... հպարտ
ոգու պէս
Անհաս նաւակով ճախրիր աջ ու ձախ կեանքի
ծովի մէջ...
Անմիտ քաջութեան ցնորքը պսակ հպարտ
ճակատիդ,
Ահեղ հոգեբուխ դարբնոցի զաւակ, զնա կռուելու
Որդեակ իմ իգիթ...

* * *

Կա՛յ... կայ կեանք-արե՛...
Կա՛յ իմաստ ու փառք... Աստուած, վեհութիւն...

ԿԵԱՆՔԻ ՈԳԻՆ.

Բազմած ահեղ կայծակի երակին, սաւառնում է
կեանքի դաշտի վրայով. սաւառնում է և կանչում:

Եկէք, զաւակներ... եկէք դէպի ինձ...
Օ՛, տեսնում եմ ես, որքան էք տանջուել,
Որքան կնճիռներ ձեր լայն ճակատին,
Որքան են դիզուած ցաւեր ձեր սրտում...
Գառնութեան ծովում խամրող իմ սրտեր,
Սե-սուգ գերութեան ցաւ կամարի տակ
Մումուող կեանքեր... ծաղիկ հասակում
Գերեզման այցող ոսկի անուրջներ...
Երազ ու փարթամ իղձ-յոյսեր անյագ,
Որ դեռ չբացուած արեան ծովի մէջ,
Վշտի հեղեղում այրում էք անհետ...
Անմէր ու անսէր հալածուած խեղճեր
Եւ որդեկորոյս մայրեր սրտմաշող...
Եկէք դէպի ինձ... եկէք սրտաբաց...
Կեանքի յոյսն եմ ես... կեանքի յոյսն եմ ես...
Ես եմ կեանքը... սէր... Ես եմ մեծութեան
Եւ յաղթ վեհութեան հարազատ որդին...
Ես ինքս եմ կեանքը... գոռ աստուածութեան
Յաղթ շունչը ես եմ... հայէք ճակատիս
Վկայ է վսեմ մեծութեան արգանդ,
Վեհ աստուածների փառքերից հիւսուած

Թագ-պսակը այս, դրած ճակատիս...
Վկայ է սիրտս, որ մայր է անհուն
Հողու վեհութեան վառ երագներին...
Վկայ է հպարտ Անհունին եղբայր
Այս սիրտը Աստուած, որ վեր է մտքից...
Կայծակը մտքի, ցնորքը փառաց,
Հեղեղը հողու և աստուածութեան
Իմ մէջ են յաւէտ... իմ մէջն է հօր
Կրակն յոյսերի, աղբիւր տենչերի...
ձակտիս է դրած անյաղթ մտքերից,
Մեծ ցնորքներից, սէր-յաղթանակով
Վառ-ճաճանչակագմ արևը կենաց...
Եկէք, զաւակներ... եկէք սրտաբաց...
Ես ինքս եմ կեանքը... սուրբ կանչ Անհունի...
Փառքի Աստուծուց հրաւէր կ'առնեմ,
Հողի Անհունից սուրբ ազատութիւն...

Մտքի և հոգու ծով կը հեղեղեմ...
Տիեզերքը հանուր ուղի իմ թափին.
Կայծակի թևով, մտքից էլ արագ
Արշալանք կ'անեմ պէպի վեր... այնտեղ...
Արշալանք կ'անեմ դէպի մեծութիւն...
Դէպ աստուածութիւնն անհաս ու անճառ...
Եկէք, գաւակներ... ես լոյսն եմ կենաց...
Ես ձեզ կը տանեմ անհաս հեռուներ...
Կը տանեմ փառաց աստուածանման
Տաճարը ցնոր... ես ձեզ կը տանեմ...
Եկէք, գաւակներ... կայծակից արագ,
Հոգու պէս թափոտ սլանանք դէպ վեր...
Ես ձեզ առաջնորդ... եկէք դէպի ինձ...
Հարագատ որդիք...

ԱՆՃԱՍ ԳԱՐՆԱՆ
ԸՂՁԵՐԸ.

Ա.

Գէշ-գարշ մանրութեան գծուծ դաւակներ
Սև-սուգ գերութեան կնիք ձեր ճակտին
Դուք գիտէք միայն սողալ ու կեղծել,
Դուք չէք ծարաւում պատուի Անհունին
Ձեր հոգսը ունայն՝
Ձեր սիրտը դաժան...

Լոյսը հարազատ սուրբ հպարտութեան
Փտար է ձեզի, արժէք չունեցող,
Կոչումը անհուն վեհ աստուածութեան
Մոռցել էք առ միշտ, արել ոտնակոխ.
Ձեր յոյսը չնչին՝
Ձեր վիշտը կեղծ—սին...

Հեռու բնաւին... պատիւս՝ անհուն,
Անշափ ես հպարտ, ըզձերով Ս.ստուած
Սրտիս խորանում հողի մեծութեան
եւ ձեզի իսպառ եղբայր չեմ ծնուած...
 Վոչումս անեղ
 Յոյսերս ասեղ...

Ես գիտեմ սիրել յաղթանակ յոյսեր
Անհունի պէս գոռ, կայծակի պէս վառ,
Անուրջի թևով ես գիտեմ շոյել
Վշտեր ու ըզձեր, ազատ ու յամառ...
 Իմ ցաւը անհուն
 Իմ սիրտը արին...

*
*
*

էս լուռ գիշերին
Յոյսերս են նիրհում
Սրցունքէ ժայռից
Սրտիս խորանում...

էս մունջ գիշերին
Վշտէ ծովի մէջ
Յնոր իմ ըզձեր
Սուզուած են անվերջ:

էս նինջ գիշերին
Ողբակոծ հողիս
Յօղում է, ցոյում
Չիրիմն անուրջիս...

էս ջինջ գիշերին
Կենաց խորանում
Սիրոյ երազի
Բոյլերն են մարում...

էս լալ գիշերին
Տենչանքս ջիւան
Իջնում է մահու
Սև սուգ գերեզման...

Էս խոր գիշերին
Կեանքիցս էրուած
Քուլայ-քուլայ ծուխ
Կելնէ առ Աստուած...

Էս մեղմ գիշերին
Սիրող սրտերից
Ծորում է դժոխք,
Արինէ կսկիծ...

Էս սուգ գիշերին
Սրտերից անմէր
Երկինք են ելնում
Վշտահիւս ժայռեր...

Էս ցաւ գիշերին
Սիրոյ տագնապում
Սիրակէզ վարդեր
Խամբում են մեռնում...

Էս հեզ գիշերին
Աստղերը ցիր-ցան
Վշտէ ծովի մէջ
Լողում են անձայն...

Էս բոյլ գիշերին
Ովկեանի խորքից,
Լերանց պէս ահեղ
Ծնվում է կսկիծ...

Էս փայլ գիշերին
Լուսթեան ծոցում
Կանչում է յաւէտ
Մահը անտրտում...

Էս լուռ գիշերին
Յոյսերս են նիրհած...
Էս մունջ գիշերին
Ըղձերս են մարած...

* * *

Գ.

Աժդհայ եղբայր,
Ի՞նչ ես որոնում
էս գծուծ կեանքի
Մե-ցաւ ոլորտում...
Պատիւ, թէ անոն...
Կամ աստուածածին
Գոռ հպարտութիւն—
Պարծանք վեհ ճակտին...

* * *

Իգուր է եղբայր,
Ցնոր երազներ,
Անհաս ու անյազ
Մանուկ անուրջներ—
Մանրութեան արզանդ
Կեանքի ափերում
Չը կա՛ն... էլ չը կա՛ն...
Ձուր ես որոնում...

Դ

ԱՆՆՈՒՆԻ ԵՐԳԸ

Մանիր-մանիր իմ ճախարակ,
Յաղթ-ժամանակ
Կենսոտ հոգու քուլաներից
Մանիր օրեր, կեանքեր ջիւան.
Կենսակծիկ գոռ դարերից,
Մանիր անհուն անցեալ դուման...
Ականջներդ թոյն եմ ածել,
Որ միշտ մանես վշտէ ժայռեր,
Վերադ անէծք եմ կարդացել,
Որ հոծ-դժոխք մանես անծէր...

Քո անիւր սև կայծակից,
Ունես ճաղեր, մտքէ-շանթեր...
Քո սունակը դե՛-կեղծիքից,
Ունես հրեղէն խայթոց բեռ...
Չունչն Աստուծոյ քեզ ղեկավար,
Աշխարհը ողջ քեզ օթեան,
Պտտվում ես անհաս-անճար,
Ծորում շարժում տիեզերական...
Մանիր-մանիր իմ ճախարակ,
Գոռ-ժաման ա
Մանիր ցաւեր հաստ ու բարակ...

Ժիր են մարդիկ... մտքով խիզախ
էութիւնս կուզեն գիտնալ.

Կուզեն լինել հոգի-անկախ,
ձշմարտութեան դաշտը բանալ...
Որպէս լալկան վիշտ-ուռենին
Իր ճիւղերը առ միշտ թեքուած
Էլ չի կարող շիտկել կրկին,
Սյդպէս մարդիկ տենչով լցուած,
Խիզախ մտքի կամարի տակ,
Սնկարող են ինձ ըմբռնել,
Մանիր-մանիր իմ ճախարակ,
Վեհ-ժամանակ,
Մանիր քուլայ-քուլայ կեանքեր...

Հէնց առաջին կեանքի օրից
Մարդը ուզեց ինձ ըմբռնել,
Քեզ նիւթեցի ես իմ կրծքից
Մտքի թափին արգելք լինել...
Հէնց այն օրից անխոնջաբար
Ժիր մանում ես գոռ քուլաներ
Եւ մանածից մարդկանց համար
Սխալանքի ծորում ծովե՛ր...
Թել-օրերից, ցաւ-ժայռերից
Սե-ստութեան նիւթած ծովում
Մարդն է լողում իւր ծննդից,
Յաւէտ տանջվում, յաւէտ խարվում...
Մանիր-մանիր իմ ճախարակ,
Գոռ-ժամանակ
Մանիր կեղծիք սուտ դժնդակ...

Միջուկդ լիք դժոխք-արիւն,
Հոգիդ լցրել եմ կոյր կամքով...
Քո մանածն են՝ երկինքն անհուն,
Արար աշխարհ իրա փառքով...
Մանիր անհաշտ չարն ու բարին
Ժանտ ներհակով իրանց անյագ...
Թող ծաղրարժան մարդիկը սին
Իրանց ցնոր մտքով խորտակ
Քո մանածը տենչան պատուել,
ձշմարտութեան դուռը գտնել...
Մանիր-մանիր իմ ճախարակ,
Յաղթ-ժամանակ,
Մանիր կեղծիք հաստ ու բարակ...

Թշուա՛ն մարդիկ... անմէ՛ր սրտեր,
Դուք սնվում էք ստութեան մէջ...
Ձեզ դիւթում են վառ-ցնորքներ.
Ջառ երազի դաշտեր անվերջ...
Թագաւորներ ունայն կեանքի,
Խաբուած դիւթիչ և խուսափուկ
Երազ փառքով՝ դեռ մերթակի
Կռիւններ են մղում անձուկ...
Ահեղ կռուի դաշտերն արիւն
Վրէժ ու դատ են մրմնջում...
Որդեկորոյս մայրերն-անտուն
Արցունքի-ծով են հեղեղում...
Եւ այդ ցնոր գանձն ու պարծանք,
Ազատութիւն, սուզ-զերութիւն,

Մենուրջ ըղձեր ու պերճ պատրանք
Կայծակաշունչ թափովդ անհուն
Կործանում ես, առ միշտ փշրում
Եւ այդ ողջը միայն խորտակ
Մարած-մոխիր անին դարձնում...
Մանիր-մանիր իմ ճախարակ
Գոռ-ժամանակ,
Մանիր դժոխք, մահ ու կրակ...

* * *

Ե

Գ Յ Ր Բ Ի Ն

Մտքէ կայծակներ ծորող քաջ դարբին,
Որ կեանք ու հողի գիտես միշտ կռել,
Ինչո՞ւ, ասա՛ ինձ, գործադուլ, անհող
Կռան-զնդանին դադար ես տուել...
Կայծակին նայիր,
Ճակատդ լայն բաց,
Ու կարող ձեռքով
Նետիր շանթ հարուած...

Ու գորկ... գորկ անվերջ երկաթէ սրտեր,
Աստուած-հողիններ կռող կռանով...
Սյդ աստուածաշունչ զնդանիդ վերայ
Թող ծնունդ առնէ շանթէ մտքի ծով...
Մահունին հպարտ
Հարազատ եղբայր
Ջնդան ու մուրճով
Հրդեհիր աշխարհ...

Տիեզերքը հանուր հողեշունչ դարբնոց
Ոգեծին արգանդ կռանն ու զնդան...
Կայծակը քեզ ձեռք... ու սիրտդ որոտ,
Կռիր ու կռիր... կռիր յաւիտեան...
Աշխարհը արար
Գարշ գծուծ զանգուած
Կրակիր... դարձրու
Միտք հողի կռած:

Լազուրը լաջուարթ աստղերով ցիր-ցան
Դարբնոց-երազին թող փառք նուազեն.
Մասիսն-Արագած, և լեան, և հովիտ
Քեզնով կրակուած թող հողի շնչեն...

Մանրութիւն-կեղծիք,
Ու Չարն, ու Բարին,
Թող ի մի կազմեն
Հրաշունչ հողին...

Դարբին քաջարի, ճակատդ սզատ,
Վերցրո՛ւ յաղթ կռանն ու զարկ զնդանին...
Ու զարկ... զարկ անդուլ, կռիւր ու կռիւր...
Որ գծուծ աշխարհն առնէ իւր ուղին...

*
* *

2

Միայն քեզ, որ չը կ'ս, չը կ'ս...
Գեանքի արև անյագ-անհաս...
Բոց-յոյսերիս մահ-տազնապին,
Չիրիմի մօտ իղձ-փափագիս,
Շանթ-մտքերիս ցնոր թևին,
Տեսած եմ քեզ, հողի կեանքիս...

Ա՛խ քեզ, լոկ քեզ, ծնունդ-ողի,
Ահեղ-երագ անհաս փառքի...
Պերճ երազի դաշտի միջին,
Կայծակ-տենչի կամարի տակ,
Չէկ-շանթերի գալար ծոցին
Տեսած եմ քեզ մտքով անյագ...

Ա՛խ, քեզ ծծեմ... կայծակաթև
Ոսկէ անուրջ, տենչ-հոգու դե...
Սիրոյ երագ վերջալոյսին,
Սրին պսակ ամպերի մէջ—
Համբոյր-լաջուարթ ցնորքի ափին
Տեսած եմ քեզ անհուն, անվերջ...

Ա՛խ, կեանքս է սին, տենչս անգօր,
Գաշկանդ հողով, սիրտս սզւոր...
Չարնեմ կեանքիս գարշ կապանքին,
Կայծակ-յոյսի թափովն անեղ
Փշրեմ... հասնեմ թափառ ըղձիս,
Բոց գերմարդին հօր-անեղ...

Երազ շանթերի արզանդը ինձ մայր.
 Ցնոր Անհունի զօղանջը հոգիս.
 Սրտումս զայրոյթ-մըրրիկ ծրարած
 Ինձնից ես վանեմ աճիւնը կեանքիս,
 Ու որպէս հոգեծին,
 Աստուծուն էլ նման,
 Կանչ լինեմ Անհունին,
 Կանչ կենաց, փրկութեան...

Ե՛ւ շունչ, և՛ հոգի աշխարհի համար
 Անուրջ-վեհութեան ոսկի դաշտի մէջ.
 Նիւթեմ ցնորքից անհաս ու անյազ
 Փառքի ու պատուի ապաստան անշէջ...
 Եւ կանչեմ մոռացուած
 Վեհ յոյսերն յաղթանակ,
 Արթնացնեմ կորուսուած
 Ու տենչանք, ու փափագ...

Ղօղանջը հոգուս թող լսուէ յաւէտ...
 Աստուած լինելու հրդեհում կենսոտ
 Կռեմ ես անդուլ... կռեմ կեանք-հոգի,
 Կռեմ ու կանչեմ յոյսերը կայծոտ...
 Վեհութեան դաշտի մէջ
 Ես նոր կեանք պարտիզեմ...
 Կանչ-հոգովը անշէջ
 Մարդ—Աստուած ես կռեմ...

Մէկ—փունջ անուրջ դալկածրար
 Ցոյեց—ցօղեց իմ վեհ հոգին.
 Լոյս—կոյս երազ—սիրոյ քնար
 Գիւթեց ըղձերն իմ խանդագին.

Եւ վշտաբուխ ջինջ—նինջ պահին.
 Ոսկի ցնորք լայն ճակատիս,
 Ես ուխտ արի փառաց կուռքին
 Կեանքեր կռել շանթով երգիս...

Որպէս վեհ կոչ, ես այն օրից
 Կեանքի խաւար գարշ ոլորտում՝
 Լարը երգիս շանթ—կայծակից՝
 Երգում եմ յաղթ, հոգի կռում...

*
*
*

II

Կրակ փողով հպարտ սրտիս
 Սուրբ ճիչ ճչամ ու կանչ կանչեմ,
 Յաղթ Անհունի դողանջն հողիս՝
 Սիրոյ պսակ երգից հիւսեմ...

Սատղեր ցիր—ցան, երգով դիւթուած.
 Լաջուարթ լագուր ու շանթ որոտ
 Հլու են ինձ, սիրով լեցուած,
 Իմ կանչն է յաղթ, հօր-թափոտ...

Գէշ աշխարհի սին զաւակաց
 Սուրբ կանչ կանչեմ պատուի, փառքի,
 Կանչեմ յաւէտ, հողի դառած,
 Կանչեմ—այրեմ ցաւեր կեանքի...

թ.

Սիրոյ պսակ արշալոյսին
 Վեհ փունջ ժպիտ ծփաց հողիս...
 Գողգոջ աստղեր խիտ—խմբովին
 Ողջոյն տուին անյագ սրտիս...

—Ո՛ւր է, եարար, անդարձ կորել
 Հպարտ սրտիս իղձը մանուկ...
 Երագ աստղեր, դուք չէք տեսել
 Իղձը հողուս վառ—խուսափուկ...

Սատղերը վառ ծով երկնքից
 Զինչ օրօրով մեղմ ժպտացին.
 —Սնմէր երգիչ, քո խանդալից
 Իղձը զոհեց քո նազելին...

Ես չեմ պապակում
Սյս ունայն փառքին՝
Սին մարդուն յատուկ...

Ես չեմ ծարաւում
Սյս գծճւծ պատուին
Կեանքումը անձնուկ...

Հերիք է, որքան
Վարժուեցինք սողալ
Կեանքի սրտմաշուկ
Նիստուկացի մէջ...

Հերիք է, որքան
Գիտցանք մոռանալ
Աստուած դառնալու
Սուրբ կանչը անշէջ...

Ցրեմ ինձանից
Մանրութեան փոշին...
Ջարնեմ վեհ սրտիս
Վշտէ կապանքին,
Փշրեմ ու երթամ...

Պատիւս անբիծ՝
Հասնեմ Անհունին...
Փառքը ցնորքիս
Չոյեմ ջերմագին
Ու Աստուած դառնամ...

Կայծակի նման
Ամպերի միջև
Խաղալ եմ սիրում...
Փոթորկի պահին
Աստուծու առջև
Վառուել եմ ուզում...

Ովկեանի ափին
Ժայռերի պէս դե
Խոկալ եմ տենչում...
Գիտիք մըրկին
Կայծակը ինձ թև
Թռչել եմ սիրում...

Բարկաճայթ ալեաց
Ջայրոյթը սև-դե
Ծծել եմ տենչում...
Սև-դե հոգու պէս
Կեանքից էլ վերև
Ճախրել եմ ջանում...

Կենաց տագնապին
Անուրջն հե-ի-հե
Չոյել եմ սիրում...
Չէկ շանթը ձեռիս
Սրտերը սին սև
Փշրել եմ ջանում...

Վեհութեան դռներ
Մարդկութեան առջև
Բանալ եմ տենչում...

Կերթամ, մէրիկ, կերթամ հեռուն,
 Կերթամ մենակ մեն-նաւակով,
 Մտքի թևով, լոյս-հոգու պէս,
 Ազատութեան ոգին ինձ թե,
 Կը սլանամ կայծակի հետ,
 Կը փաթաթուիմ, գրկեմ նորան.
 Հունչս նորա շնչին խառնած,
 Հոգիս տուած բոց-երակին,
 Կերթամ, կերթամ ես կուռելու.
 Զարնեմ, փշրեմ, անյաղթ մեռնեմ...
 Հոգիս յանձնեմ կուռի հոգուն,
 Մեռնելուց յետ անմահ մնամ...

Կայծակների հանգոյցի մէջ,
 Հէկ-շանթերի կամարի տակ
 Թող միշտ լինի ինձ գերեզման,
 Անմահ, հպարտ, յաղթ, գերեզման.
 Նորա վերայ մըրիկների
 Այն անարկու հօր ժամին,
 Անհունն-Աստուած երգ կը երդեն,
 Երգ անվհեր, ազատածին
 Անմտութեան ու քաջութեան...

Ճակատս լայն, մըրիկն հոգիս,
 Առազատս լայն կը բանամ...
 Նոր-կայծակը կարող ձեռքիս
 Անհունի ծոց կը սլանամ...

2է, մէրիկ ջան, ես չեմ կարող
 Գարշ մանրութեան կամարի տակ
 Ապրել-մեռնել... Եւ փոքրութիւնն
 Մտքի-հոգու կեանք համարել...
 Կեանքն է կուռ, կուռի ցնորք,
 Երազ կուռի ու մեծութեան,
 Աստուծոյ հետ հոգի-մըցում
 Մեծ լինելու, մէկ լինելու...

2է, մէրիկ ջան, ես չեմ կարող
 Ապրել-մեռնել առանց կուռի...
 Ես կը գնամ... Անհունի ծոց,
 Ուր սաւառնում են յաղթ-ազատ
 Կուռի ցնորքն, եսի հոգին,
 Կեանքի ժպիտ, ոսկէ արև...

—Թող, բալայ ջան, դաժան մտքեր...
 Յաւ-դժոխք են նորա իսպառ,
 Մահ են շնչում ու մահ սիրում...
 Սև-սև մտքեր, անեղ մտքեր...
 Անէծք-մահուան շունչը հոծ-կոծ
 Մըր-դժոխք, վշտի ժայռեր
 Ժանտ մտքերի մէջն են լուծուած...

Իմ մէկուճար ազիզ բալայ,
 Խղճս կեանքդ, խղճս քո մօր...
 Տես, ես թաղուած եմ վշտառատ
 Գէշ ծերութեան կապանքի մէջ...

Յուսակտուր, վշտածաւալ
Մըուր-դժոխք այս օրերին
Մէկ յոյս ունեմ, մէկ լոյս ունեմ,
Որ աստղի պէս կենսախորտակ
Իմ ծերութեան մութ երկնքում
Փայլում է վառ, ինձ կեանք տալիս...
Այդ դ՛ու ես լո՛կ, իմ մէկուճար...

Վաղ առաւօտ, արշալոյսին,
Երբ կոչում են աստղերն իրար,
Երբ վշտի ցօղն երկինք-գետին
Նոր պատում է մշուշաձև,
Երբ անժխոր է ողջ աշխարհ,
Ես մեն-մենակ ու ծնկաչոք
Սուրբ Տիրամօր առաջ երկա՛ր,
Ջերմ կաղօթեմ ու կարտասուեմ,
Որ այդ դժոխք սե՛ մտքերից
Դ՛ու, որդի ջան, ազատ լինես...
Ես լալագին, ջերմ կաղօթեմ,
Որ խնդիրը վշտասնունդ
Քո դժբախտ մօր երկինք հասնէ...
Հողմի թևով, ամպի փէշով
Երկինք գնայ, հասնէ Տիրոջ...

Ա՛խր, բալսս, սե՛ ցաւ կրծքիս
Մըուր վշտով եմ քեզ սնած...
Դառ արցունքս ժայռ եմ շինել,
Բուն եմ դրել ժայռի վերայ,

Մեծացրել եմ քեզ այդ բնում,
Լաց-հառաչս երգ եմ արել,
Այդ սուգ-երգով եմ քեզ պահել...
Հիմայ ինչ հող ես տամ գլխիս,
Առանց քեզի ինչպէս ապրեմ...

Ե՛կ, որդի ջան, եկ, մի՛ գնա.
Սիրտս մեծ է, ովկեանի պէս,
Այնտեղ վշտի, ցաւի ծով կայ...
Քո սե՛-ցաւն էլ տո՛ւր ինձ, որդիս,
Ես այդ ցաւը իմ խոր սրտի
Մութ անդունդի մէջ կը թաղեմ...
Որ այնտեղից նա դուրս չե՛լնէ,
Նա դուրս չ՛ե՛լնէ, քեզ չը մաշէ...

—Զո՛ւր է, մէրիկ, ես չեմ կարող
Ապրել-սողալ... Ինձ այլ յոյսեր,
Այլ ցնորքներ են միշտ կոչել...
Թո՛ղ ինձ, մէրիկ, հեռու գնա,
Էլ չեմ կարող այսուհետև
Ես թուլութեան որդի լինել...
Ես կը գնամ, հուր-կայծակին,
Կռուի ահեղ սուրբ հանճարին
Որդի լինեմ... Նոքա ինձ մայր,
Ինձ յոյս, ինձ լոյս... հողիս կռիւ...
Ահա և նա...—

Կայծակակազմ, արինապսակ,
Կսկծացօղ ու լեռնաձև,

Ոգիացած ամպերի տակ
Խրոխտ-հակայ լերանց միջև
Յուզվում է բարկ, որոտագին,
Դե-զայրոյթից փրփուր հագած
Ծովը հուժկու, — ծովը կատաղ...
Եւ ալիքներն այն անարկու, —
Երբ երկնքի խոր արգանդից,
Որպէս հեղեղ, շանթ ու կայծակ
Որոտ-փալակ են յորդ թափում, —
ձիչ են տալիս, զայրոյթ առնում,
Հոգի դառցած, ոգի դառցած
Խօլ աղմկում, կռում են գոռ,
Ջանում դէպի երկինք նետուել
Դէպի երկինք կայծակաթոր,
Նորա անեղ կուրծքը ճեղքել,
Դե մրրկին, սե՛ մրրկին
Յաղթ ու արի կռիւ մղել...

Եւ սուրբ կռուի, և կեանք-կռուի
Այն անասան յաղթութեան դև
Հուր-հանճարը ծովի վերայ,
Որպէս կարող յաղթ գօրութիւն,
Որպէս Աստուած կռիւ-կեանքի,
Կայծակահիւս հրեղէն կառքով
Արագ ճախրում է երկնի տակ,
Ջարնում, փշրում արար-աշխարհ...

Կայծակաշունչ, կայծակաթև
Գոռ մրրկի հանճարը դև
Նետվում է վեր, և աջ, և ձախ,
Որպէս կարող Աստուած-հոգի...
Նա զարնում է, շանթահարում,
Այրում-փշրում արար-աշխարհ,
Եւ սար, և ժայռ, և միտք, և կեանք...

Իսկ հանճարի խօլ զարգանդից.
Ահ-սարսափից ողջ-բնութիւնն
Հառաչում է... Անտառ ու սար
Ահից դողում, կռում են մերթ...
Եւ ամեն ինչ, ամեն էակ
Մահուան անեղ տագնապի մէջ
Աղօթում է, երկինք յառած.
Աղօթում է մրրիկ կռուին...
Եւ հուր-կռուի անեղ ծոցից,
Ահով բռնուած սար ու ժայռից,
Սուգ է լսվում, ողբ արձակվում,
ձիչ-աղաղակ, լաց թուլութեան...

Իսկ հանճարը ճախրում է յաղթ
Ու մահ սփրում և աջ, և ձախ...
Եւ բարկ ծովի աստուածարժան
Ոգիացած ջրերը գոռ
Արի-անվախ եռում, փրփրում,
Աղմկում են հուժկու, անեղ,
Եւ ջանում են մութ երկնքի
Կուրծքը ճեղքել...

—Այդ անարկու, կենսակործան
Հանճար-կռուի, մըրկի մէջ,
Պարզած հոգուս, Աստուած հոգուս
Առաքաստը ազատութեան,
Առաքաստը ցնորահիւս,
Աստուածարժան վեհ քաջութեան,
Մտքով հոգի, տենչով հոգի,
Եղբայր շանթին ու մըրկին՝
Աստուածաշունչ, կայծակահիւս
Կարող եսիս, Անյաղթ եսիս.
Հայն, հոգեթե առաքաստէ
Նաւակիս մէջ ես մեն-մենակ
Կը լողամ գոռ, լողամ անվերջ,
Լողամ այնաղթ ու լեռնաձև
Այդ բարկաճայթ ալեաց միջին...

Ներքես ծով, կռիւ-զայրոյթ,
Վերաս հեղեղ շանթ կայծակի,
Ես կը լողամ, ես կը գնամ...
Միայնութիւնն ընձի ընկեր...
Ահ-կռիւը ինձ սփոփանք...
Կերթամ հեռուն, լողամ անհուն,
Ծծեմ կայծակ, ծծեմ մըրկիկ...
Ես մեն-մենակ խօլ կռուի մէջ,
Անմտութիւնն ինձի ընկեր,
Ես մեն-մենակ ներքես ալիք,
Վերաս կռուի անեղ հանճար...

Տես, մէրիկ ջան, մի ականջ դիր
Հոգի ալեաց այդ քաջ երգին.
Մի ականջ դիր աստուածարժան
Ազատորդի այդ ջրերին

«Միայնութիւն, Աստուածութիւն,
«Մենակ եսի կայծակածին
«Հուր բոցկլտոց կարողութիւն,
«Կեանքին դու լոյս, կեանքին արև...
«Մենակութիւն, կռուի ցնորք,
«Մենակ-կռիւ եսին Աստուած.
«Երազ կռիւ դե քաջութեան,
«Մտքի հրդեհ, սրտի որոտ,
«Ազատ մարտի վեհ զաւակներ...
«Հոգին ձեզ թե, Աստուծու պէս
«Փառաց պսակ ձեր ճակատին...
«Մենք երգում ենք քաջութեան երգ...
«Փառք ու պսակ անմտութեան.
«Մենք երգում ենք անհաս, վեհ փառք
«Խօլ քաջութեան դե ցնորքին...»

* * *

Լացէք մայրեր...

Ձեր սուգ-լացը կելնէ երկինք...

Աղի-լեղի ձեր արցունքից

Կազմէք հեղեղ, արիւնէ ծով

Եւ ողորէք կեանքը-կսկիծ...

Լացէք մայրեր...

Յանուն գերի ձեր զաւակաց

Գառ արցունքից կտրէք ժայռեր,

Ժայռեր սև-դև, կենսոտ, խօսուն,

Որոնք ծծեն կեանքի ցաւեր...

Լացէք մայրեր...

Եւ թող լսուէ սուրբ արցունքի

Արիւն-ալեաց վեհ մեղեդին...

Մեղյուշ երգով յուզուեն ալիք,

Փարուի արցունք դև ժայռերին...

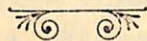
Լացէք մայրեր

Գոռ մըրիկի անեղ ժամին

Թող շէկ-շանթեր կայծակաձև

Մերթ գալարուին արեան ծովում

Ու վիշտ երգեն Աստծու առջև...

ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ

Թէ կայ գարուն,

Կայ մեծութիւն,

Հ. ՀԱՄ.

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ինչո՞ւ ես վիզը ծուռ
Ու կաշկանդ դու հոգով...
Ինչո՞ւ եմ քո աչքերն արնաշիթ,
Քո վեհ սիրտն է խռով...
Օ՛, հեռու քո ճակտից
Սյդ ամպերը դժգոյն.
Հաւատա՛ ինձ, ինչ էլ որ լինի,
Պիտի գայ սուրբ գարուն...

Որքան էլ գերութեան
Կործանիչ շնչի տակ
Կոյս-յոյսերը մեռնեն... ու ծփայ
Արեան ծով դժնդակ...
Որքան էլ գեղ վարդեր
Մտնեն ցո՛ւրտ գերեզման...
Բայց հեռու էլ լինի... պիտի գայ
Չողոտ կեանքը գարնան...

Տենչկորոյս եղբայրներ,
Իր անեղ կապանքում
Հոգու սովն է ձեզի կաշկանդել.
Եւ մաշում է... այրում...
Բայց ազատ, քաջարի
Նայէք դէպ' արշալոյս...
Ու ցրէք ձեր սրտից մանրութիւն...
Կայ գարնան ոսկի՛ յոյս...

Արևի ցուքերից
Դրօշակ կը հիւսեմ...
Մեծութեան ըղձերից վեհ պսակ՝
Լայն ճակտիս կը դնեմ,
Կը սպասեմ... երազներ
Կը շոյեմ ես անհուն...
Որ փառաց ու կենաց... և նորոգ
Մեծ կեանքի գայ գարուն...

*
*
*

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ը

Եւ իմ սիրտը դժոխք... և իմ կուրծքը արնոտ...
Ու ես ծունկ չոքեցի վշտաբուխ գոռ կեանքի
Սեղանի առաջև...

Ու կեանքի դաշտերից, ու սրտի խորանից
Սև ցաւի ու արեան մտացիք գոռ ամպեր,
Որպէս լայն կնճիռներ, ու եկան ղիզուեցին
Իմ ազատ ճակատին...

Եւ որպէս փոթորիկ... և նման կայծակին,
Ու կեանքի, ու մտքի գոռ հեղեղն հարցերի,—
Հոգեմաշ հարցերի,— մունչաց դղրդաց
Ու զարկեց իմ կրծքին...

Այն հեղեղը անհաս և անյազ հարցերի
էս կեանքի էութեան... Այն մըրիկը՝ Հոգին
Կաշկանդող՝ դժնաշունչ հարցերի... Մունչաց
Ու պայթեց հոգուս մէջ...

Եւ աչերս չուած... իմ աչերն արնաշիթ...
Ու հայացքս պղտոր... Եւ ցաւոտ իմ դէմքից
Սուգ-դժոխք էր ծորում... ու ճակտիս տարածուած
Վշտահիւս, կնճուտ ամպերի շարքերում
Մերթ կայծակ էր ցոլում... սև կայծակ էր լողում...
Ու ես համը էի... լալ...

Կեանքի ծովն իմ առաջ ալիքներ էր նետում,
Լեռնապէս ալիքներ... կոհակները անեղ
Կատաղած... փրփրած... ու վշտում... ու լալիս...
Պրծալըճում, որոտում էին գոռ... Եւ ստէպ,
Գեղի պէս, նրանք ջանում էին վեր բարձրանալ...
Գէպի վեր... Սատուծոյ... Սնհունի այն հոգը,
Սնհաս կուրծքը ճեղքել...

Եւ հեղեղ էր թափվում երկնքից... խօլ հեղեղ
Չէկ շանթի, կայծակի... որ իբրև Սնհունի
Սնասան յաղթ նետեր, դարսրվում էին գոռ,
Գալարվում մեծ ալեաց լերանց մէջ... Եւ անեղ
Հեղեղատը շանթի կտրտում էր թափով,
Փշուր-փոշի էր անում այն լեռները ալեաց...
Եւ կայծակը փշրում էր կեանքի երեսին
Կուտակուած ծով-ամպերը... Եւ մերթ գղրդոց
Ու պայթիւն էր լսվում...

Եւ կեանքի տաղնապոտ այդ պահին՝ մոլորուած
Չատ մտքեր դեզերում էին լոկ խաւարի,
Սնթափանց խաւարի ճանկերում...
Եւ լոկ սով... կատարեալ հոգու սով էր տիրում
Մարդկային վշտերի խորանում վշտածոր...
Եւ որքան հառաչներ այն անմէր որբերի...
Եւ որքան սուգ ու լաց մայրերի չարաբախտ...
Եւ որքան արնածոր արցունքի դե՛ ժայռեր...
Եւ որքան գերութեան սև-մրոնը սրտածինը...
Եւ ճշում էր անեղ ազատ խիղճը գերուած...

Ու ճշում... ու կանչում... և երկիրը կաշկանդ
Ցաւերի փոթորկից և Հոգու մեծ սովից
Զարգանդում էր... դողում...

Եւ եկաւ մութ կեանքի էութեան ու մտքի,
Եւ Չարի, և Բարու, և անծայր տանջանաց
Մեծ հեղեղն հարցերի... և եկաւ գոռ թափով
Հեղեղատը հուժկու... հեղեղատն հարցերի...
Ու զարկեց իմ կրծքին... ու փշրեց իմ կրծքի
Սե՛ կապանքը ցաւոտ, մանրութեան...
Եւ փշրեց անարկու պայթիւնով իմ հոգու
Չղթաները անեղ... ու իմ կուրծքը բացուեց...
Եւ իմ կուրծքը արինն ու կրակ հեղեղեց...
Եւ լեզուս էլ բացուեց...

Եւ ծորում է ցայսօր իմ կրծքից գոռ հեղեղ...
Արինէ... կրակէ հեղեղատ...
Եւ իմ միտքը հզօր թե՛ առաւ, թե՛ անհաս...
Այսուհետ ես կրակ եմ սրտով անսասան
Հեռուներ Աստուծոյ պէս անյաղթ ճախրելու...
Այսուհետ ես կայծակ եմ մտքի...
Եւ բացուեց մեծ աղբիւրն այն հպարտ,
վեհութեան

Լոկ ծնունդ, յոյսերի... ըզձերի...
Ու վառուեց անհուն կիրքը նորոգ, վեհ կեանքի,
Ու վառուեց... ու այրեց... Ես հպարտ եմ, անյաղթ...
Այսուհետ ես հեղեղ եմ Հոգու... Մեծութեան...
Ես Աստուած եմ... Հոգի...

Դէհ, եկէք դէպի ինձ, տանջայոյց եղբայրներ,
Ես ձեր վիշտը մեղմել եմ սովրած...
Դէհ, եկէք դէպի ինձ, գերիներ կապանքի...
Ես կը տամ ձեզի այն, ինչի դուք էք ծարաւ...
Հոգու թե՛ ձեզ կը տամ... Այն անհաս մեծութեան
Վեհ ցնորքը ձեր խեղճ սրտերին կը ցօղեմ...
Ով ունի հոգու սով... և ում միտքն է կաշկանդ,
Թօղ գայ նա... Ես կը տամ մեծութեան երազներ...
Այսուհետ ես հեղեղ եմ Հոգու... Վեհութեան...
Ես Աստուած եմ... Հոգի...

Ա՛հ... ո՛ւր է... չը կայ...
Սուտ է, սուտ... չը կայ իրականութիւն,
Իզուր են անցնում մտքի թռիչքներ...
Իզուր են իսպառ ջանքեր, մտորմունք,
ձշմարտութեան չը կայ և ստուեր...

Չը կայ... ու չը կայ...
Անփորձ պատանի, ճգնող իմաստուն,
Նետէք մոռացման փնտրումները ձեր.
Չը սպասէք բնաւ, թէ մի փայլուն օր
Պիտ արդարանան ձեր ունայն ջանքեր...

Լոկ խարէութիւն...
Ի՛նչ է միտքը մեր... էս կեանքը վշտոտ...
Աշխարհը արար...—պատկեր բեմական...
Հապա ի՛նչ ենք մենք... խեղճ... ողորմելի...
Կատակերգուներ կատակերգութեան...

Սո՛ւտ է ամեն ինչ...

Դիմակահանդէս է տիեզերքը ողջ
Եւ կեանքը ունայն, մոլի կնոջ պէս,
Դիմակաւորուած՝ կեղծիքի ծովում,
Փայլում է... խաբում... ու անվերջ այդպէս...

Անփորձ հոգիներ,

Կեանքի հովտի մէջ իսպառ չէք կարող
Գտնել ճշմարիտն... իրականութիւն...
Սո՛ւտ է ամեն ինչ... սո՛ւտ ու խուսափող.
Կան լոկ դիմակներ... կայ կեղծիք անհուն...

Ես գիտեմ սիրել

Մեղյո՛ւն էր փնտրանգ զարդերը մահուան,
Թօշնած թփերի սօսափը վշտո՛ւտ
Ու սուրբ կոչնակը վերջին հանգստեան...

Թողէ՛ք ես լսեմ

Մտքեր վշտահիւս, խօսքեր դալկացող...
Եւ տխրազգեստ այն Վե՛հ լուութեան
Գերեզմանաշունչ մեղեդին մեռնող

Ես սիրտս կը տամ

Վսեմ պատրանքի մահու տաղնապին-
Եւ իղձս զոհեմ ցնոր երազի
Ու կոյս անուրջի մանուկ շիրմին...

Դէպի ինձ...

Յոյսկորոյս ու անմէր ցա՛ւ սրտեր.
Մեծութեան պապակած հոգիներ...

Սրտաբաց դէպի ինձ,

Թող գայ նա, ով յոգնած է վաղուց...
էս ունայն աշխարհում սողալուց...

Դէպի ինձ քաջարի,

Գերութեան թշնամի-կապանքի
Դաւաճան,—զաւակներ վե՛հ փառքի...
Ես եմ կուռքը փառաց...

* * *

Ես ըղձեր կը հիւսեմ—բնաւ ոչ
Երկրային,

Երկնքից գողացած, յաղթ-անմիտ,
Երկնածին

Կոյս-յոյսեր ու երազ անուրջներ
Կը քաղեմ...

Յաղթ ու գոռ ըղձերից թագ-պսակ—
Նշանակ վեհութեան—ձեր ճակտին
Կը դնեմ...

Աստուծոյ լոյս—տեսիլ փառքերից
Ու անհաս տենչերից կը խլեմ
Ձեզ համար...

Օ, եկէք, ես կարօտ եմ նոցա,
Ով ապրում է Աստուած դառնալու
Մեծափառ...

Գէպի ինձ խղճուկներ...
Գուք չունէք թուշելու գոռ թևեր,
Թուշելու դէպի վեր... հեռուններ...

Ձեզ մեխել,
Քնեռել են երկրին-այս ունայն,
Գէշ ու դարշ աշխարհին մանրութեան...

Ես կը տամ
Ձեզ թևեր եթերումը ճախրել...
Աստուծուն հաւասար սաւառներ...

Գէպի վեր...
Ուր մտքերն են Աստուած... խորութիւն...
Ուր ըզձերն ու փառքերն են անհուն...

Գէպ' երկինք,
Ես կամուրջն եմ հզօր դէպ այնտեղ...
Գէպ նորոգ, վսեմ կեանքը անեղ...

Եղբայրներ,
Հապճեպէք դէպի ինձ...

*
*
*

ԿԵԱՆՔԸ ԹՌԻՉՔ Է.

Աժդհայ և անպարտ ճակատին շարէշար
Մէջքմէջքի արած յաղթ լեռնացած կնճիռներ...
Եւ իգիթ աչերից արնաշիթ, հրախառ
Հեղեղուող արցունքի բարկաճայթ լայն ծովեր...
Միշտ վկայ են անմեռ... և վկայ են հզօր...
Որ գալիք օրերի անթափանց մէգի մէջ
Կեանքն ունի գաղտնացած վեհ-գարուն փառաւոր,
Թէկուզ ինչ էլ լինի...

Թէկուզ ինչ էլ լինի. ոգու սով էլ լինի,
Ամպերն անյուսութեան թող անդուլ անձրևեն
Խեղճ, անմէր կեանքերի վշտահիւս կապանքին...
Թող լեռներ ու ձորեր սուզ ու լաց արիւնեն...
Ու ինչ էլ որ լինի. հզօր կեանքը կնճռոտ
Վեհ թուիչք է... այնտեղ... շատ հեռուն... դէպի վեր,
Որտեղ միտքն է գտնում արշալոյս արևոտ...
Թէկուզ ինչ էլ լինի.

Պատերազմ... ծով-արիւն... դիակներ հեղեղուած...
Թող տէրերն աշխարհի շահամոլ զրպանի
Գերիններ ճանաչուեն... թող անկուշտ, արնախում
Գազաններ հռչակուեն... դեհ-դժոխք թող լինի...
Բայց այնտեղ... ցնորքոտ Անհունի կրծքի տակ
Արշալոյսը կեանքին իղձ-գարուն է հիւսում...
Մեզ այնտեղ է տանում Չանթ-Հոգին ի շալակ...
Ինչ կուզէ... թող լինի...

Կռուրի դաշտն արնավէժ մոնչայ թող անվերջ...
Գիակներ հեղեղունեն... կոծ հառաչը կեանքի
Փոթորիկ թող լինի... մրրկուէ թող անշէջ...
Եւ շանթեր արձակող գոռ թափից փոթորկի
Երկրագունդը դողայ... թող կորցնէ իր ուղին...
Անկործան վշտերից կնճռացած դև սարեր
Քաջարի ճակատին թող անբաւ խիտ բանին...
Ամեն ինչ թող լինի...

Ու գիտէք ըմբռնել, ով մտքի անգորներ,
Ձեր մտքերը, յոյսերը շղթայ-կապանքոտ
Բանտերի անկիւնումն են բուսած... գերիններ,
Գէշ ու գարշ մանրութեան դուք շնչին էք կարօտ...
Ձեր անթև, անթուիչք մտքերին փոքրութեան
Մատչելի է արդեօք, թէ կեաքն ուր է նետվում...
Դէպի ուր է տանում այս ուղին դառնութեան.
Գերիններ կապանքի...

Պատմութիւնը արնոտ յուշագիր է ասեղ
Կեանքի ճանապարհին... ճանապարհն այս անծայր
Մերը չէ... մենք անցնում ենք հեռուն դէպ այնտեղ.
Ուր անմեռ Աստուածներ հոգու ծով են ծորում...
Մերը չէ այս ուղին... սա անցուոր է... անփայլ...
Չանթ-չողին, որ մեզի ի շալակ է տանում,
Ճանաչում է տաճարը փառաց ըղձավառ...
Կայ տաճար փառքերի...

Այս ուղին մերը չէ, մեծ հողին թևանի
Մեզ տանում է օտար աշխարհի դաշտերով...

Եւ Անմեռ... Անկախը թափով կայծակի
Մեր թուիչքը դիտում է Անհուն իր շնչով...
Այս ուղին մերը չէ... Գծուք-ճակատագրի
Սահմանումն է ընկած մեր ուղին... որտեղ ծով
Եւ հեղեղ կայ արեան... կրակէ վշտերի...
Այս ուղին մերը չէ...

Փառաց կուռքը ատում է հոգով թոյլերին,
Նոքա լոկ պատմութեան յուշագիր կը դառնան...
Անհաշտ ճակատագրի ծովի մէջ շանթածին
Կը մեռնեն անգորներ... Այդ օրէնք է համայն...
Անխուսափը կենաց լինելու է... իրաւ...
Այդ վեր կիրքն է անյագ Անմեռի... Անկախի,
Որ ճամբին պատմութեան արևում է անբաւ...
Այս ուղին մերը չէ...

Այս ուղին մերը չէ, սա կամուրջն փառաց...
Մեր արև, մեր կուռքեր այն ափին են... այնտեղ...
Մեր թուիչքն է անհուն... մեր տաճար լոյստարած...
Չանթ-հողին թևանի կայծակոտ և անեղ,
Որ ճախրում է... տանում մեր սրտերն ի շալակ.
Այն յաղթ կիրքն է թափոտ ու հրեղէն... մեծ
անյաղթ
Ապրելու... Տիրելու վեր տենչանքն է անյագ...
Մեր հողին է յաղթ կիրք...

Թող կորէի խաւարում ղեգերող ու մոլոր
Անթուիչք ու անթև մտքերի դաւանանք,

Որ ջանում է ահեղ առաջընթացութիւնն
Կուրութեամբ բեկանել... ու նորէն վշտաւոր
Մին օրըանը նախնի շիրիմից անպարծանք
Արթնացնել... այդ կեղծիք է... դարձւոր
ստութիւն...
Անմիտներ, ձեր տենչանքն է ունայն... անցաւոր...
Թոյլ մտքին անարդանք...

Ձեզ օտար է թուիչքը կենաց ու մտքի...
Կուրութեան կապանքոտ անթափանց ճանկերից
Անկարող էք տեսնել այն արեւը կրքի,
Որ խրոխտ մեծութեամբ անբացառ սրտերից
Արեւում է... կոչում... արիւնում է հոգով.
Հեռում արշալոյսուող, ու սրտեր, ու կեանքեր
Չանթաձև բեռող լոյս-դարնան կարօտով...
Մեծ կրքումն են փառքեր...

Մեր հոգին է միակ... ու բոլոր սրտերում...
Նա հեղեղն է կրքի մեծ, արի ապրելու...
Եւ եթէ սրտերի ամպածոր երկնքում
Արնացօղ ճաճանչի յաղթ-գալար խուրձերու—
Ծովի մէջ արևում է տենչանք մեծութեան...
Եթէ կայ հոգու շանթ... ու մտքի հեղեղատ...
Կայ և կիրք ճախրելու դէպի վեր... անսահման...
Սէր-տենչանք դէպի վեր...

Անգօրներ, անթափ միտքն է ձեզի վիճակուած,
Եւ անգէտ էք... գծում... գիշերուող խաւարի

Կապանքումը ու թոյլ, ըղձերով էլ նեխուած՝
Չը գիտէք դուք իմաստը անյագ սրտերի...
Ի ծնէ կոյր... անմիտ... փառքերի տաճարից
Կը մնաք անբաժին... հոսանքի հետ եկած՝
Նոյնանիշ կուրութեամբ իջնելու էք բեմից...
Անբաժին էք փառքից...

Մեր սրտերը... այնտեղ կայ երկինք ու երկիր...
Ամեն ինչ... ամեն ինչ... մեր սրտերը անհուն
Անեղին հայելի են շողոտ... մտացիբ...
Յաղթ-Անմեռը լաշուարթ լազուրից աստղաւուն
Արևներ է շանթել... մեր սրտումը թաղել...
Մըրկոտ երկնքից շանթ-կայծակը խլած՝
Ըղձերի փաթեթով մեր հոգումն է նետել...
Մեր սրտերն են անափ...

Այդ կայծակն է յաղթ կիրք արեւի... մեծութեան...
Այդ է շանթագալար ապրելու իրաւունքն...
Որ փարթամ ըղձերի ծովի մէջ, անսասան
Թե՛ ու թափ է տալիս ճախրելու դէպի կուռքն...
Այն մըրիկն է հոգու սրտերի թագաւոր,
Որ գայրոյթը շանթէ ճակատին պսակած,
Արիւնել է անվերջ ովկիաններ վշտաւոր...
Այդ մեր կուռքն է փառաց...

Այդ մըրիկ-իրաւունքն է մեր շունչը Անմեռ,
Որ տանում է մեզի դէպ՝ Արեւ ի շալակ...
Ահեղ կիրքն է հոգու, որ մանգաղը մահու

Բռնաճ կեանք է հնձում... և ծովեր արիւնում...
Թոյլերին նա ատում է կրքով դժնդակ...
Եւ նոցա, ով անյաղթ է հոգով... թուցնում...
Ու թևում է հեռուն... դէպի վեր... արեգակ...
Ազատ կեանքն է թռիչք...

Այդ մըրիկ—իրաւունքն է անհաս թագաւոր
Աժդհայ սրտերի և Աստուած տենչերի...
Այդ հոգին է ցնոր, որ կեանքի սևաւոր
Օրբանից արեան ծով ծորելով... ազգերի
Գերեզմանը նիւթեց... ու ազատ սրտերին
Թևանի, ի շալակ դէպ Անհունը բերեց...
Այդ վեհ կուռքն է հոգու... ու կեանքի փառածին...
Իրաւունք... իրաւունք...

*
* *
*

ԵՐԳՍ ՈՒ ՀՈԳԻՍ.

Արնակարկաչ կեանքի հովտից ծով պսակով
Անյուսուլթեան դանդաղ ու քարշ ամպերն ելան...
Գերեզմանուող նինջ լուսթեան կամարներից
Անուրջ ու իղձ հրեղէն թևով դողզոջ առան...
Մանուկ սրտի սէր-աւետիս վերջալոյսին,
Երբ յուսածին ու կենսատու վսեմ Ոգու
Ըստինքը ջերմ իմ շրթերից էլ հեռացաւ,
Անսէր հոգուս անարեգակ ծով-երկնքից
Կեանքիս ջահեր, երազ աստղեր
Կայծակաշունչ վշտի թափից
Մէկիկ-մէկիկ ընկան... կորան...

...Ո՛ւր է աւաղ

Այն յաղթանակ տենչանքների
Գարնանաշունչ արևը վառ...

Ո՛ւր է աւաղ

Վեհատեսիլ աստուածների

Երազանքս արշալուսուող...

Թռիչք հոգուս անճառ... յամա՛ռ...

Չը կան... չը կան...

Ու իմ հոգին, որ մեծ յոյսի

Արեգակուող երկինքն էր լայն...

Նման է սին ու փուլ եկած,

Հիմքը խախուտ, սևաւոր տան...

Հեղեղածոր կեանքի դաժան ծանրութեան տակ
Կրքոտ յոյսերն, հոգուս սիւները շուտ կոտրա՛ն...
Եւ մտացիր ճաճանչագեղ պատերն հոգուս,
Որ մեծ աւեան, աստուածութեան
Հզօր ու դե ցնորքներից էին նիւթուած,
Փլա՛ն... ընկա՛ն...

Եւ այդ անշուք աւերակաց մէջը այսօր,
Ուր մունջ ու լուռ, վշտատեսիլ գերեզմաններ
Վաղաթառամ տենչանքների ու ըղձերի
Դարձած երկինք բողոք... վրէժ են մըմնջում...
Վհատութեան և սուգ մահու
Սեւ վրաններ են տարածուած...
Անյուսութեան ժայռեր կան դե՛...

Եւ այն խորտակ աստուածութեան աճեան տակից
Ցայտում է յորդ, մահակարկաչ և արնաշիթ
Կենսո՞տ աղբիւր...

Այն արիւնոդ, վշտատարած ակունքներից
Հիւսում եմ ես երգերը իմ բոյլ մարգարիտ...
Իմ երգերն են այն աղբիւրի մշտակսկիծ
Ցայտերը բիւր...

*
* *

Յ Ո Յ Չ Ե Ր .

I

Իմ կո՛ւռք... իմ աստուած...
Հոգիս հրդեհուեց քո գոռ ծարաւից.
Օ՛... չը կա՛ս... չը կա՛ս... վաղանց իմ գարնան
Արշալոյսի պէս շողոտ այն շէմքին,
Երբ հոգուս ոսկի յոյսերի ցանցում
Չողջողում էր լաղթ Տենչերի արե՛.—
Ես ծունկ չոքեցի բարկ, ծովանման
Կեանքի սեղանի առաջ անխնդում,
Ու սիրտս ուխտեց...կըքո՞տ իմ հոգին
Այն օրից վեհ-վեր
Դէպ՛ լոյսը շողա՛ց,
Ու միտքս թափառ տիեզերքի ակեր
Ճախրեց շանթաճե՛...

II

Իմ կնուք... իմ աստուած...
 Անհունը զրկող յաղթ կայծակների
 Բոցաթոյր ծովում սուրբ ծնունդ առած,
 Թևերը մտքիս վեհ-վեհ տարածեմ...
 Եւ հեղեղն հոգուս,— ողու հոծ հեղեղ—
 Մեղսոտ, սին կեանքի երեսին ցրեմ...
 Եւ ցնորքների հպարտ ալեաց մէջ,
 Եւ աստեղանիշ յոյսերի բիւրեղ
 Կամարների տակ ճախրեմ ու նաւեմ...
 Կաշկանդ սրտերի
 Կապանքը փշրեմ...
 Առագաստս լա՛յն... փա՛ռքը... կնուքը իմ
 Յաւէտ որոնեմ...

Տ Ե Ն Չ Ա Ն Ք Ն Ե Ր .

I

Լեռներ, յաղթ լեռներ,
 Գաժան ու խոժոռ կեանքի ձորերում
 Անվերջ արիւնոզ զգացմունքների...

Հանթեր, շէկ շանթեր,
 Սև անյուսուլթեան մրժ-մէգ ամպերում
 Գալար արձակող աստուած տենչերի...

Աստուած... էյ աստուած,
 Անյագ սրտերից լոյսի ու գարնան
 Յաղթանակ մեկնած փառքի ու կուռքի...

Եւ անհունացած,
 Ամպերի տակից կեանքի ծանրութեան
 Վեհ արշալոյսուող մեծ ես ու հոգի...

Ելէք շարէշար...
 Կայծակ շրթերով ես ձեզ եմ կոչում...
 Նորոգ ու ազա՛տ կեանքի էք կարօտ...

Բղձատար
 Ղօղանջը անհաս... ու ձեզ է կանչում
 Դէպ աստուածափառ կեանքի առաւօտ...

Աշխարհի տէրեր...

Կռանը շանթոտ, մտքին թագաւոր,
Յաղթ ձեռս առած ասում եմ ես ձեզ,
Անթեւ, անթուխք, ըղձագուրկ, մոլոր,
Գծճուծ հոգիներ...

Կապանքը սիրող,
Օտար, անծանօթ երկիրք—սրտերի
Աստուածավայել յաղթ ցնորքներին,—
Որ արևում են յանուն կուռքերի.—
Գերիներ մեղսող...

Նայէք սրտմուր, .
Գերեզմաններին արժան՝ անվայել
Գէշ ունայնութեան մշուշի տակից
Նայէք ղէպի ինձ... Հոգու յուսարեր
Ես Մուրճն եմ խոժոճ...

Սրտեր տենչկորոյս,
Հոգեծին մուրճով, ճակատս արև,
Սաստում եմ ես ձեզ, սողալ իմացող
Ստոր զաւականց... իմ երգն է սև-դև,
Տենչանքս վեհ... լոյս...

Եւ անհունացած,
Կեանքի արշալոյս, մտքերի զեզում
Իմ Հոգի Մուրճով զարնեմ... կը փշրեմ
Սրտերը աւեր... որ չեն ճանաչում
Յնորքի Աստուած...

Ես վեր կը ճախրեմ
Ճնշող ամպերի խաւար կամարից...
Գէտք չէ ինձ բնաւ
Սողալ գիտնալու զպրոց վշտալից...

Ով մեծ է հոգով,
Ով գիտէ ապրել փառաց տաճարում,
Անէծք ու դժոխք
Նա պիտ անձրեւէ կեանքին էրերճում...

Վեհութեան արև
Յաղթ ցնորքներից հիւսեմ զըօշակ...
Ու միտքն ու հոգին
Կայծակի թելով, կուռքի նշանակ՝

Կարեմ զըօշին...
Ու ձեռս կարող... ճակատս արև,
Հոգու, ոգու պէս
Սուրամ գրկելու անհասն աներև...

ՍԻՐՈՅ ԺԻՐԻՄԸ

Խ ՈՐ Հ ՈՒՐ Դ Ը Կ Ե Ա Ն Ք Ի

1

Ճակտիս խտացած անվերջ վշտերի
Այն ծով ամպերից ես իղձ եմ երզում...
Սրտիս ղէզ-ղիզուած—որպէս վեհ տաճար—
Հպարտ յոյսերից արև եմ հիւսում...
Անյաղթ ճշմարտի գարուն ցոլքերից
Նիւթում եմ արև կեանքի մեծութեան...
Ապրէք յաղթ, ազատ,
Հոգով էլ մենակ...

2

Ես շատ եմ ապրել... ես յաղթ եմ ապրել...
Ամպեր են ծածկել երկինքը սրտիս...
Փորձանք հալածում, մրոնը գեղութեան.
Ժպիտը կեանքի, դայրոյթը նորա,
Որպէս թուխ մշուշ ի մի համակուած,
Պատել են հոգուս կամարը անհուն...
Բայց յաղթ վեհութեան զրօշը ձեռիս,
Կարդում եմ ես ձեզ Սաղմոսը կենաց.
Մենակ ապրելում կայ կեանք ու գարուն...
Ազատ ապրելում
Կայ կոյս վեհութիւն...

Լոյսի, խաւարի անհաշտ մաքառման
 Դաշտի ավերից ես ձեզ եմ կոչում...
 Կեանքի ծանրութեան տակից դառնագին
 Կանչում եմ ես ձեզ, կեանքի կարօտեալ,
 Անմէք մնացած խղճով եղբայրներ...
 Եթէ ջերմագին ծարաւ էք փառքի,
 Ունայն յոյսերի ժխորը մոռցէք,
 Անմահ շրթերով ես ձեզ կը կարգամ
 Անհաս ու անյագ կեանքի պատուիրան...
 Կըրով յաղթ-ազատ,
 Մենակ ապրեցէք...

Նայէք ճակատիս որոտ մըրիկին...
 Թուխ-ամպ ծալքերի միջից շանթաձև
 Անյագ աջ ու ձախ ճեղքող-գալարուող
 Կայծակ զարկերին... զայրոյթ նետերին...
 Կաթիլը որպէս անափ ովկիանում,
 Կաթիլ է նոյնպէս մըրիկը ճակտիս
 Հոգուս անդունդում անեղ-բռնկուող
 Մըրիկ—գայլոյթի ծովին համեմատ...
 Եւ ինչ էլ լինի... Թէկուզ ինչ լինի...
 Լսէք սուրբ գարնան յոյս-կոյս աւետիս.
 Եղէք հոգով մեծ,
 Անյագթ ու մենակ...

Վաղանց էն օրից, երբ ես գոռ կեանքի
 Տաճարը մտայ... երբ ես ուխտեցի
 Այդ վեհ տաճարում յոյսի և լոյսի
 Արևը տեսնել... փառա՛ց, մեծութեան
 Յուրից ու շողքից հիւսուած վեհ արև,
 Մեծ կուռքը կենա՛ց... Այն իղձ տաճարի,
 Այն լոյս սեղանի առջև ծնկաշոք՝
 Հըթունքս դողող աղօթք մըմնչա՛ց...
 Աղերս վեհութեան, հոգու... արևի...
 Եւ կոյս սըբութեան կեանքի երկնքից,
 Ամալի պէս դժգոյն, լոյսի պէս աննիւթ.
 Խորհուրդը կեանքի, կոչումը մարդկան
 Տեսքով յուսասփիւր կանգնեց իմ դիմա՛ց...
 Մըրիկ մունչաց... որոտ դըրդա՛ց...
 Մըտեր պայթեցին անեղ այն պահին...
 —Ես փառքն եմ կեանքի... ես թափն եմ մտքի,
 Արև մեծութեան... Անհունը գրկել...
 Կըծքում Անհունի ծարա՛ւ ու մենա՛կ
 Ինձի որոնել... ինձի որոնել...
 Ես յոյսն եմ գարնա՛ն...
 Ես կիրք եմ անյագ...

Ազատ, տենչահիւս խորհուրդը սրտի,
 Նման շէկ շանթի, հպարտ հոգու պէս,
 Այդպէս մըմնչաց, մըմունչը փառքի...

Միջևը դրի... և ուխտ կապեցի,
Անճար սրբութեան վեհ ուխտը լոյսի...
Ու ես իմացայ... ու միտքս գտաւ
Անհասը կեանքի... ժէռ-քար լռութեան,
Կեանքի ավերին կանգնած վիթխարի,
Ցնոր լռութեան տաճարն է խորհուրդ...
Կեանքի կենսակոծ մրրիկը դիտող
Բիւրեղ լռութեան զողողոջ խորանում
Թագնուած է գաղտնիք... իմաստը կենաց,
Թռիչքը մտքի... գարունը յոյսի...

Ու ես իմացայ
Իմաստը կեանքի...

10

Թռիչքը կենսոտ հոգուս հարազատ,
Նորոգ յոյսերով բողբոջ այն գարնան,
Յոյս-լոյս ըզձերով անհաս ճշմարտի
Ես գոռ մեկնեցի թևերը հոգուս.
Ես լայն բաց արի երազ առագաստ...
Եւ սուր սլացայ դէպ կեանքը արնոտ,
Եւ հուր ծորեցի դէպ կուռքն աշխարհի...
Եւ սուրբ լռութեան ես քար կտրեցի,
Եւ յաղթ հիմնեցի տաճար լռութեան...
Կեանքի ծովի մօտ, ավին ովկիանի,
Ու գոռ կայծակներ, մրրիկ ու որոտ
Չաչում են, հոսում կեանքի երեսին...

Ես կուռք հիմնեցի,
Տաճար լռութեան...

120

11

Այնտեղ, ուր լեռներ, լեռներ աժդհայ,
Որպէս քաջարի ու սերտ եղբայրներ,
Հպարտ, մէջքմէջքի տուած, անվեհեր
Նայում են դէպի երկինք անկողաւր...
Նայում ու բողբոջ զրկում առ Աստուած...
Այնտեղ, ուր սև-դև ժայռերն ամենի,
Նօթերը կիտած, ճակտով կնճռոտ,
Խոժոռ ու անհաշտ նայում են հեռուն...
Կեանքի ծովափին, ուր յաղթ ալիքներ
Կեանքի արգանդից, փրփուրը հագած,
Գալիս են հուժկո՞ւ... գալիս ու կրծում
Ժէռ կուրծքը ավի... որպէս վայրենի
Գազան կատաղած, յուզում են ուժգին,
Ջարկում են, զարկում... ժայռեր կրծոտում...
Այնտեղ սևամած կեանքի ծովափին
Ես խոհ լռութեան տաճար հիմնեցի...
Երազ լռութեան անհաս խորանին
Ու սիրտս, սւ հողիս
Ես զոհ բերեցի...

12

Ու ես Աստուծոյ գահից երկնային
Չանթած լոյս-յոյսերն, երազ անուրջներ,
Պսակը փառանց, ցնորքներ ոսկի.
Յոյս-կոյս տաճարի վերայ հիւսեցի...

121

Ծովում զարգանդի դողում էր անյոյս...
Եւ ես լուսթեան փառաց տաճարից
Նայում էի լոկ... նայում հեռանստան...
Իմաստը կեանքի
Տեսնում յուալից...

15

Եւ շատ գարուններ, փարթամ ճոխութեամբ
Ձառքաբ պճրանքով եկան ու անցան...
Անթիւ ձմեռներ դժնաշուք շնչով
Տանջանք բերեցին, անհետ էլ կորան...
Եւ շատ, շատ անգամ գարնան գալստեան
Երազ թռչուններ համբոյր քրքիջով
Լոյսի յաղթանակ... արե՛ր երգեցին...
Եւ շատ, շատ անգամ աշնան շնչի տակ
Ալ-բալ կանաչներ թառամ թօշնեցին...
Սրտերը խամրած... մոխիր հողինե՛ր.
Ամեն, ամեն ինչ հզօր ժամանակն
Դժոխք-մահասփիւր իր գո՛ւ թե՛ի տակ
Քշում էր դէպի մշուշն անցեալի՛...
Եւ ես լոկ նայում էի կեանքերին...
Անյաղթ փրփրացող
Կեանքի ճակատին...

16

Ու ես իմացայ գալուստը գարնան,
Ու ես իմացայ իմաստը կեանքի՛...

124

Մենակ ապրելու անհուն ցնորքի,
Ազատ ապրելու անհաս տենչանքի
Երազ խորանումն է փառքը կենաց...
Իմաստը նորա... խորհուրդը նորա...
Հեռու ստույթեան էն ծովը դժուծ,
Որի մէջ լողում, նեխում են սրտե՛ր...
Սո՛ւտ... սո՛ւտ... չը կա՛յ սէր... չը կայ մերձաւոր...
Մարդիկ կարող չեն իրար հասկանալ.
Անկեղծ ու հողով իրար նուիրուել...
Սյդ սո՛ւտ է, կեղծի՛ք... կայ լոկ միայնակ,
Ազատ ապրելու ցնորքը կենսոտ...
Կայ լոկ յաղթ եսի շանթէ գալարում.
Նման Աստուծուն, եսի թափ-հարուած...
Միայն այդպիսով գարունը կը գայ...
Կը գա՛յ մեծութեան խորհուրդը կեանքի,
Մըեան ծովի մէջ, ուր առանց սիրոյ,
Որ յաղթ վեհութեան անկումն է միայն,—
Արին ալիքի կարկաչ երգի տակ—
Ծնունդ պիտ առնէ խորհուրդը կեանքի,
Աստուած պիտ դառնայ սուրբ եսը հզօր...
Ու ես իմացայ խորհուրդը կեանքի.—
Ու ես իմացայ
Թուիչքը մտքի...

* * *

125

Ես ծով եմ տեսել
 Անհունապարփակ, տիեզերքից էլ մեծ.
 Անդրանուրջային մտքի հեղեղատ...
 Հոծ հեղեղ է այն, սրտի երազած
 Անհաս կուռքերի՛... ոգու և հոգու...

Կեանքի կնճռոտ հովտի մէջ անմեռ
 Անտես ճրագներ... դէպ աստուածութեան
 Բարձունքը դիմող վսեմ ճրագներ,
 Կենաց լոյս-ջահեր...

Որ բիւր դարերից ի վեր մշտավառ
 Զերմ յոյս են սփռում անսէր սրտերին...
 Դաժան սնդարուն ըզձերին յուշիկ
 Արևում են միշտ...

Եւ արնաճաճանչ լուսեղէն վրձնով
 Արշալուսում են անյաղթ եսերին...
 Ես ծով եմ տեսել անհունապարփակ,
 Անդրանուրջային յոյսերի ցանցում,
 Որ ողջ կայծակից... ու ողջ հրեղէն...
 Հոծ հեղեղն է այն սրտի երազած
 Արհաս կուռքերի՛... ոգու և հոգու...

Հրեղէն ցնորքիս առադաստը ազատ
 Ու նաւակը մտքիս հեռուներ է ճախրում...
 Աստղերից էլ էն կողմ, Անհունի ասիերին
 Ու խոժոռ, ու մոլոր թափառում է հպարտ.
 Ու տեսնում եմ ահա ժամանակը անեղ
 Անսկիզբ ու անեղ ովկեանոս է փրփրո՞ւն...
 Եւ նորա ալեաց մէջ կայծակի դե թափով
 Գալարում են, լողում երկիրներ, աշխարհներ,
 Եւ անթիւ նաւակներ...

Եւ հզօր ալիքները նորա յաղթարար
 Ներդաշնակ ցայտո՞ւմով և աստուած մեծութեամբ
 Այ ու ձախ են հոսում...

Եւ անհաս վեհութեան վէտերում ծայրէ ծայր
 Տարբերում են անեղ հրակազմ ցնձուղներ—
 Յաղթ գնդեր մշտահուլով...

Որոնց գոռ ովկեանի հուր յորձանքը անծէր
 Իրարու է կապում

Վսեմ ձգողական գօրութեան ալիքով...

Ես տեսնում եմ ահա.

Դարերի անթափանց հրահեր այդ ցանցում—
 Տիեզերածաւալ ու անհուն ալեաց մէջ

Կայ արար-աշխարհին լոյս սփռող երկու ջահ...
 Կայծակէ երկ-դարբնոց, որ հոգի է կռում...

Երկ-դարբնոցը երազ հոգեբուխ է, անշէջ...

Երկ-արև է հիւսում լուսատու և անմահ,

Երկ-արև, որ համայն աշխարհի հոգեկազմ

Սուրբ պատրոյքն է հգօ՛ր...
 Պատրոյքն է այն թափոտ կեանքի,
 Կայծականիւ սոնակը հուր,
 Որ շանթ բոցով, ազատ կանչով
 Կռում է վեհ հոգին հանձնւր...
 Այն իղձն է գոռ կրքոտ փառքի,
 Աակտին ճրագ հուր-պսակով,
 Մեծ ոշխարհի տենչանքն է յաղթ,
 Յոյս-լոյս սփրոզ ողջ բնութեան...
 Հեղեղ է այն սև-զև եսի,
 Փառածաւալ ալեաց նման,—
 Համայնական կենաց լոյսի
 Սոնակը-բոց... կայ „ես“ միայն
 Եւ լոյս տենչանք հասարակաց...

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

ԳՆԱ ԽՄ ԳՐՔՈՅԿ...

Պատրաստ ես, զրբոյկ, զնա՛ շահասէր, ժխորա-
 տեսիլ գծո՛ւծ աշխարհու՛մ շրջազործելու... Գո տե-
 ղը թէ՛կ յաղթ աստուածների գոռ ապարանքնե-
 րըն են անհաս, անհար... Գո տեղը թէ՛կ աստու-
 ածա վայել կոչս անուրջներն են ցնոր... Բայց կայ
 ու շրջիր երկրի երեսին ի սէր այն խիզախ ան-
 յաղթ տենչանքի, որ մի օր ունայն այս կեանքը
 պիտ գայ հոգու և մտքի աստուածութիւնը...
 Վկայ է յոյս-կոչս այդ վեհ երազին արեղակը վառ,
 որ անմահութեան և փառաց պսակ ունի հակատին:
 Գնա՛, մեծ ես զու... Անհաս ու ոսկի սուրբ
 ազատութեան կամարը երազ ասպարէզ է քեզ: Ու-
 նայն, մանրոզի երկրի երեսին չը կայ քեզ համար
 քեզի անաչառ դատող դատաւոր... Մեծ ես չափա-
 զանց... Մտքից էլ ես վեր... կեանքից էլ ես վեր...
 Վեհ ես չափազանց, որպէսզի մարդիկ կարողանան
 քեզ դատի ենթարկել...

Խղճճուկ ու թշուառ իմ դրախօսներ... Եւ դուք մերթափի մեր ծով-մանրութեան, մեր հողու աժան, խղճուկ սաղրութեան ունայն կրքերով առաջ էք զալիս դուր պղտորելու քաջ բանաստեղծի վեհութիւնն անհաս... Փոքրութեան ծնունդ, կուրութեան ազիզ գէշ-գարշ զաւակներ... Զուր էք ստահակ դուք առաջ մղուած... Կարող էք այդպէս դուք միայն ցոյց տալ մեր հողու, սրտի կուրութիւնը գէշ: Դուք կոչք էք առ միշտ: Եւ մթն է մեզ պէս խեղճ, ողորմելի մարդկանց է տրուած քննադատել այն, ինչ վեր է կեանքից... այն, ինչ երկնքի ծնունդ է միայն, ինչ աստուածների յաղթ երազների փրնջիցն է քաղուած... Երկիրք մեթէ այնքան է ընկել—կուրացել, որ դուք, սին ունայն զաւակներ, մեր ծանծաղութեամբ պիտ կարողանաք չափել— զնահատել անեղ ու անհուն խորութիւնը մեծ... Հա՛, հա՛, հա՛, խղճուկ ով ծաղրելիներ... հա՛, հա՛, հա՛, թշուառ ով ծաղրարժաններ... մեզ պէտք է շղթայ դուք գիտէք սիրել սե՛ ու սնուց կապանք... Զեր միտքն ու հողին անկարող են վեր, Անհունի լանջեր սուրսուրալ-նախել: Դուք փոքր էք, չունէք շանթէ հողու թե՛: Երկչոտ էք անչափ... Փառաց ու պատուի ցնորք ու երազ կայծակը անեղ օտար է մեզի... Վախուած էք դուք նորա դե՛ բոցից: Ծնուած էք միայն դուք միշտ սողալու, սողալ էլ գիտէք ու սիրում էք այգ: Սողալ գիացողը նախընկ չի կարող...

Գնահ գրքոյկ իմ... Դու մեծ ես անհուն, ազատ ես և յաղթ: Գո անհաս փառքի խորութիւնը վեհ ընդունակ է լոկ կուրքերը երկրի խիստ առհամարհել... Հպարտ երկնքից փառքի ու կոչման յաղթանակը սուրբ ես գողացել եմ և քեզ եմ տուել... Աստուածավայել քո հպարտութեան առաջատար բաց... Դու աստուածներին ես պատկան-արժան: Եւ զիտես յարգել այն կիրքը հողու, որ վեր է ճախրում, որ զիտէ տենչալ, Անհունը գրկել, Անհասը ծծել... Դու զիտես սիրել վեհ բոցը հողու, բոցկլտող յանուն անյաղթ Անհունի, հողու մեծութեան, պատուի մեծութեան... Սովոր ես դու լոկ սիրել քաշարի այն խիղախ հողին, որ վառվում է միշտ լոկ նորա համար, որ մի օր այս նեղ աշխարհում լինի կայծակէ հողին, գերմարդը անեղ...

Գնահ գրքոյկ իմ... Եթէ ծաղրարժան մարդիկ խիղախեն քեզ դատապարտել, քեզ վերայ թքել... այդ ոչինչ իսպառ... Դու բարձրես անչափ... Ինչպէս որ երկրից ելնող զոլորշին, որ քաշում է վեր, դէպի մայր երկինք, անձրևի շիթով թափում է կրկին երկրի երեսին, այդպէս թուրք այն հասնելու չէ քեզ. անձրևի պէս նա պիտ նորից թափուէ թքողի նակարին... Որովհետև դու բարձր ես անսահման...

Գնահ իմ գրքոյկ...

Ս. Պետրբուրգ.
Յունուարի 10, 1904 թ.

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն .

	Երես
1 Զօն	3
2 Ընթերցողին	4
3 Այն հաւքեր, որ աշնան...	5
4 Էյ վախ ազիդ...	6
5 Էս կեանքը սե բանա	7
6 Դարդիս հետ մեն-մենակ	8
7 Բանաստեղծին	9
8 Աւերակների մէջ	10
9 Ընկերոջս դերեզմանի վերայ	11
10 Կամօակներ	12
11 Ռ. Մանուէլեանից	15
12 Ես հպարտ եմ անհուն	16
13 Վերլէնից	25
14 ,, ,,	26
15 Իրիկուայ ստուերներ	27
16 Վերջալոյսին	31
17 Ես կը սիրեմ	34
18 Կայծակը ինձ հետ	34
19 Ծնունդ Անհունի	35
20 Ես կը սիրեմ	36
21 Բայրընից	37
22 Հայնէից	38
23 Երբ խոր ձորում	30
24 Խօսք	49

Ա Ն Հ Ո Ի Ն Ի Շ Ո Ի Ն Չ Ը

25 Ալեկոծ կեանքի	42
26 Էրնէկ, էրնէկ...	44
27 Ես փառք եմ սփրում	45
28 Հողու սով, Ողու սով	46
29 Օ՛, թողէք ինձ ազատ	48
30 Թէ հնար լինէր	51
31 Հողի-Մայր	52
32 Կեանքի Ողին	58

Ա Ն Հ Ա Ս Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ը Ղ Ձ Ե Ր Ը

33 Գէշ-զարշ մանրութեան	63
34 Էս լուռ գիշերին	65
35 Աժդահայ եղբայր	68
36 Անհունի երգը	69
37 Դարբին	73
38 Միայն քեզ, որ չը կսն...	75
39 Երազ շանթերի	76
40 Մէկ փունջ անուրջ	77
41 Կրակ փողով հպարտ սրտիս	78
42 Սիրոյ պսակ արշալոյսին	79
43 Ես չեմ պապակում	80
44 Կայծակի նման	81
45 Կերթամ մէրիկ, կերթամ հեռուն	82
46 Լացէք մայրեր	90

ՆՈՐ ԳՍՐՈՒՆ

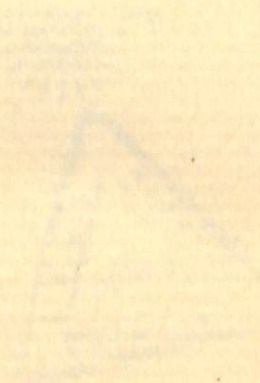
47 Գարուն	93
48 Բանաստեղծը	95
49 Ահ, ուր է... չը կայ...	97
50 Ես դիտեմ սիրելի	98
51 Դէպի ինձ	99
52 Կեանքը թուիչք է	101
53 Երդս ու հողիս	107
54 Յոյզեր	109
55 Տենչանքներ	111

ՍԻՐՈՅ ՇԻՐԻՄԸ

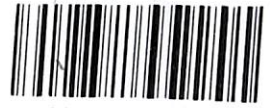
56 Խորհուրդը կեանքի	125
57 Երազներ	126
58 Վերջաբան	129

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0340950

37576

100071

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊ.